

**UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE” DIN SUCEAVA
FACULTATEA DE ISTORIE, GEOGRAFIE ȘI ȘTIINȚE SOCIALE
DOMENIUL GEOGRAFIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

***PARCUL PĂCII BUCOVINA. PREMISE NATURALE ȘI ANTROPOGENE
PENTRU CONSTITUIREA UNEI ARII PROTEJATE
TRANSFRONTALIERE***

REZUMAT

Coordonator științific:
Conf. univ. dr. habil. Marcel Mîndrescu

Doctorand:
Diana Istrate

Suceava, 2026

Proiect cofinanțat din Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

Această lucrare a beneficiat de suport financiar prin proiectul

PROINVENT - Program pentru creșterea performanței și inovării în cercetarea doctorală și postdoctorală de excelență

Contract no. 62487/03.06.2022 - POCU/993/6/13 - Code 153299

Parteneri:

CUPRINS

TITLU	Pagină
Cuvinte cheie	5
Cuprinsul tezei de doctorat	6
Cadrul general al cercetării	10
Structura conținutului tezei de doctorat	11
Concluzii	41
Contribuții personale	42
Bibliografie selectivă	43

CUVINTE CHEIE

Parcul Păcii Bucovina; Parcul Natural Bucovina; arie protejată transfrontalieră; cooperare româno-ucraineană; diplomație de mediu; securitate ecologică; patrimoniu natural; zonare fond forestier; așezări montane; demografie; migrație; scenarii de dezvoltare; turism durabil; patrimoniu cultural

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

CAPITOLUL 1. INTRODUCERE

- 1.1. Contextul general
- 1.2. Toponimul „Bucovina”
- 1.3. Motivația cercetării
- 1.4. Obiectivele cercetării
- 1.5. Ipotezele cercetării
- 1.6. Importanța științifică și practică a cercetării
- 1.7. Metodologia cercetării
- 1.8. Structura lucrării

CAPITOLUL 2. FUNDAMENTELE TEORETICE ȘI CONCEPTUALE ALE CONSERVĂRII TRANSFRONTALIERE

- 2.1. Frontiera ca spațiu și idee
 - 2.1.1. Definiții și funcții ale frontierelor
 - 2.1.2. Frontiere și securitate
 - 2.1.3. Metamorfoza frontierelor europene
 - 2.1.4. Parcul Păcii Bucovina, o nouă perspectivă asupra cooperării transfrontaliere
- 2.2. Diplomația de mediu, liant între protecția naturii și relațiile internaționale
 - 2.2.1. Origini și evoluție
 - 2.2.2. Beneficii, provocări și tendințe actuale
- 2.3. Securitatea de mediu (ecologică) între abordări clasice și perspective contemporane
 - 2.3.1. Definiție, evoluție și implicații
 - 2.3.2. Rolul securității ecologice pentru Parcul Păcii Bucovina
- 2.4. Construirea păcii prin mediu (Environmental Peacebuilding)
 - 2.4.1. Definirea conceptului
 - 2.4.2. Evoluția conceptului
 - 2.4.3. Provocări ale construirii păcii prin mediu
 - 2.4.4. Aplicarea construirii păcii prin mediu în Bucovina
- 2.5. Facilitarea păcii prin mediu (Environmental Peacemaking)
 - 2.5.1. Abordări în literatura de specialitate
- 2.6. Rezervațiile biosferei
 - 2.6.1. Geneza și dezvoltarea conceptului
 - 2.6.2. Dinamica terminologică
 - 2.6.3. Rolul rezervațiilor biosferei în constituirea Parcului Păcii Bucovina
- 2.7. Parcurile de pace și potențialul lor în cooperarea transfrontalieră
 - 2.7.1. Definiții și delimitări conceptuale
 - 2.7.2. Geneza și evoluția conceptului de parc al păcii
 - 2.7.3. Beneficiile parcurilor de pace
 - 2.7.4. Provocări în implementarea parcurilor de pace
 - 2.7.5. Exemple internaționale

- 2.7.5.1. Europa și transformarea frontierelor în spații de cooperare
- 2.7.5.2. Africa și inițiative ecologice cu rol integrator
- 2.7.5.3. America Latină între istorie și echilibru fragil
- 2.7.5.4. Asia și încercări de conservare în regiuni divizate
- 2.7.5.5. Spații maritime și cooperare între state
- 2.7.5.6. Parcuri de pace în contexte naționale
- 2.7.5.7. Perspective asupra viitorului parcurilor de pace

CAPITOLUL 3. PREMISELE NATURALE

- 3.1. Localizarea și limitele ariei de studiu
- 3.2. Trăsături generale ale mediului natural
- 3.3. Caracteristici geologice
- 3.4. Caracteristici geomorfologice
 - 3.4.1. Cadrul general
 - 3.4.2. Subunități geomorfologice
 - 3.4.3. Tipuri genetice de relief
 - 3.4.3.1. Relieful structural
 - 3.4.3.2. Relieful petrografic
 - 3.4.3.3. Relieful sculptural
- 3.5. Particularități climatice
 - 3.5.1. Temperatura aerului
 - 3.5.2. Precipitațiile atmosferice
 - 3.5.3. Stratul de zăpadă
- 3.6. Resurse hidrografice
 - 3.6.1. Rețeaua hidrografică
 - 3.6.2. Lacurile
 - 3.6.3. Apele subterane
- 3.7. Învelișul vegetal
 - 3.7.1. Vegetația și biodiversitatea arealului
 - 3.7.2. Structura și zonarea fondului forestier
- 3.8. Învelișul de sol

CAPITOLUL 4. PREMISELE ANTROPOGENE

- 4.1. Dinamica populației
 - 4.1.1. Evoluția numerică a populației
 - 4.1.2. Mișcarea naturală a populației
 - 4.1.2.1. Aspecte generale
 - 4.1.2.2. Natalitatea
 - 4.1.2.3. Fertilitatea
 - 4.1.2.4. Nupțialitatea
 - 4.1.2.5. Divorțialitatea
 - 4.1.2.6. Potențialul demografic
 - 4.1.2.7. Mortalitatea
 - 4.1.2.8. Mortalitatea infantilă
 - 4.1.2.9. Bilanțul natural
 - 4.1.3. Structuri demografice
 - 4.1.3.1. Structura etnică

- 4.1.3.2. Structura confesională
- 4.1.3.3. Structura pe sexe. Indicele de masculinitate
- 4.1.3.4. Structura populației pe grupe de vârstă și sexe. Piramida vârstelor
- 4.1.3.5. Indici de îmbătrânire și de dependență demografică
- 4.1.3.6. Structura socio-economică
- 4.1.4. Repartiția teritorială a populației
- 4.1.5. Mobilitatea teritorială a populației
- 4.2. Evoluția și structura așezărilor umane
 - 4.2.1. Raportul dintre așezări și cadrul natural
 - 4.2.2. Vechimea și formarea așezărilor umane
 - 4.2.3. Dispersia așezărilor umane
 - 4.2.4. Tipologia așezărilor rurale
 - 4.2.4.1. Clasificarea așezărilor după poziția geomorfologică a vetrei
 - 4.2.4.2. Clasificarea așezărilor după altitudine
 - 4.2.4.3. Clasificarea așezărilor după forma vetrei
 - 4.2.4.4. Clasificarea așezărilor după morfostructură
 - 4.2.4.5. Clasificarea așezărilor după numărul de locuitori
 - 4.2.4.6. Clasificarea așezărilor după mărimea demografică medie
 - 4.2.4.7. Clasificarea așezărilor după funcțiile economice
 - 4.2.5. Densitatea așezărilor rurale
 - 4.2.6. Forme temporare de locuire

CAPITOLUL 5. PARCUL PĂCII BUCOVINA

- 5.1. Parcul Păcii Bucovina, o inițiativă de diplomație de mediu
 - 5.1.1. Prezentare generală
 - 5.1.2. Contextul istoric, politic și de mediu al regiunii Bucovina
- 5.2. Argumente pentru constituirea Parcului Păcii Bucovina
 - 5.2.1. Argumente ecologice
 - 5.2.2. Argumente demografice
 - 5.2.3. Argumente istorice
 - 5.2.4. Argumente culturale și identitare
 - 5.2.5. Argumente economice
 - 5.2.6. Argument geopolitic
 - 5.2.7. Argumente științifice și educaționale
 - 5.2.8. Motivație juridică
- 5.3. Beneficii și relevanțe anticipate ale Parcului Păcii Bucovina
- 5.4. Provocări și soluții în implementarea Parcului Păcii Bucovina
- 5.5. Resurse necesare funcționării Parcului Păcii Bucovina
- 5.6. Valori culturale și identitate în zona Parcului Păcii Bucovina
 - 5.6.1. Gospodăria tradițională
 - 5.6.2. Ocupații tradiționale și activități economice
 - 5.6.3. Meșteșuguri și forme de expresie culturală
 - 5.6.4. Portul popular ca simbol al continuității
 - 5.6.5. Lăcașuri de cult și spiritualitate
 - 5.6.6. Colecții etnografice, monumente comemorative
- 5.7. Forme de turism compatibile cu valorile Parcului Păcii Bucovina
 - 5.7.1. Turismul bazat pe natură

- 5.7.2. Turismul cultural și turismul religios
- 5.7.3. Turismul de memorie (comemorativ) și turismul „întunecat”
- 5.7.4. Turismul indus de filme și turismul fotografic
- 5.7.5. Agroturismul și turismul gastronomic
- 5.8. Scenarii de revitalizare rurală în contextul Parcului Păcii Bucovina
 - 5.8.1. Continuitate și utilizare sustenabilă (scenariul conservator)
 - 5.8.2. Reconectare și participare activă (scenariul reparator)
 - 5.8.3. Inovație și regenerare durabilă (scenariul transformator)
- 5.9. Promovarea Parcului Păcii Bucovina

CONCLUZII

CONTRIBUȚII PERSONALE

BIBLIOGRAFIE

CADRUL GENERAL AL CERCETĂRII

Problemele ecologice și tensiunile geopolitice din ultimele decenii au arătat că resursele naturale nu mai pot fi gestionate în mod izolat, în interiorul frontierelor naționale. Dinamica mediului este transnațională prin însăși natura sa, iar fenomene ca schimbările climatice, fragmentarea habitatelor sau presiunile demografice depășesc limitele administrative. Ariile protejate transfrontaliere se conturează ca o soluție viabilă, capabilă să răspundă simultan unor nevoi ecologice și sociale. Ele contribuie la conservarea biodiversității și a serviciilor ecosistemice, dar și la consolidarea relațiilor de cooperare între state și comunități aflate de o parte și de alta a granițelor.

În acest cadru conceptual se înscrie și propunerea de constituire a Parcului Păcii Bucovina, situat în zona montană a frontierei româno-ucrainene. Spațiul vizat este caracterizat prin păduri primare de fag și molid, pajiști montane cu valoare ecologică ridicată și așezări rurale cu tradiții împărtășite de comunități de pe ambele părți ale graniței. Relația dintre locuitori și munte a modelat de-a lungul timpului un peisaj cultural distinct, în care practicile tradiționale se îmbină cu resurse naturale de o importanță strategică pentru conservare. Astfel, Parcul Păcii Bucovina devine o inițiativă care armonizează protecția mediului cu dezvoltarea locală și cu promovarea unui climat de dialog și cooperare transfrontalieră.

STRUCTURA CONȚINUTULUI TEZEI DE DOCTORAT

CAPITOLUL 1. INTRODUCERE

Acest prim capitol, cu rol introductiv, justifică alegerea temei și delimitează principalele direcții de analiză, oferind reperele teoretice și metodologice necesare dezvoltării ulterioare a lucrării. Ipotezele de lucru pornesc de la ideea că resursele naturale și culturale ale zonei, la care se adaugă tradițiile comunităților de frontieră, pot susține cooperarea transfrontalieră și integrarea într-o rețea internațională de parcuri ale păcii.

Teza are relevanță științifică prin deschiderea unei linii noi de cercetare în literatura geografică din România, dar și valoare aplicativă, prin dezvoltarea unui model aplicabil de cooperare transfrontalieră. Importanța sa este amplificată de contextul actual, în care România se integrează deplin în spațiul Schengen, iar Ucraina, confruntată cu provocările unui conflict prelungit, își afirmă cu fermitate parcursul european și nevoia unor repere solide de stabilitate.

Metodologia îmbină analiza statistică și demografică, interpretarea materialelor cartografice și GIS, observațiile directe pe teren și consultarea experiențelor internaționale.

Demersul nu se limitează la o curiozitate academică: el presupune un angajament față de un teritoriu în care pădurea, așezările și moștenirea istorică au generat, în timp, practici comunitare cu potențial de continuitate. În acest sens, ideea care stă la baza Parcului Păcii Bucovina este aceea că mediul natural poate funcționa ca limbaj comun acolo unde discursurile politice nu reușesc să găsească o cale de dialog.

CAPITOLUL 2. FUNDAMENTELE TEORETICE ȘI CONCEPTUALE ALE CONSERVĂRII TRANSFRONTALIERE

În cadrul acestui capitol se urmărește prezentarea reperelor teoretice care susțin inițiativele de protecție a mediului în regiunile transfrontaliere.

Frontierele s-au schimbat odată cu regimurile politice, cu echilibrul de putere dintre state și cu felul în care oamenii au înțeles ideea de teritoriu. Secolul XX le-a transformat în linii ale conflictului sau ale reconcilierii, în funcție de conjunctură. Astăzi, literatura de specialitate vorbește despre frontiere ca despre spații fluide (Paasi, 1998), locuri unde suveranitatea se negociază și unde barierele și oportunitățile coexistă. Dinamica lor este strâns legată de securitate: fiecare pas făcut de un stat pentru protecție poate fi interpretat de vecini ca o amenințare, ceea ce alimentează neîncrederea (Herz, 1950; Jervis, 1978; Tang, 2009). Europa a trăit această tensiune în perioada Războiului Rece, care a transformat granițele în praguri rigide, intens militarizate. Ultimul deceniu a adus crize succesive care au schimbat din nou percepția asupra lor. Amintim migrațiile masive, Brexitul, pandemia, dar mai ales conflictul declanșat în Ucraina. Toate acestea au pus în evidență fragilitatea echilibrului dintre idealul cooperării și realitatea presiunilor de securitate. În această lumină, Parcul Păcii Bucovina poate fi acel loc în care frontiera să devină un spațiu de reconstrucție și de colaborare.

Diplomația de mediu s-a dezvoltat din nevoia de a aborda problemele ecologice într-un cadru internațional, ținând cont de observația că resursele naturale și poluarea depășesc granițele politice. În anii '60, odată cu ecourile stârnite de cartea „Silent Spring” a lui Rachel Carson, temele ecologice au început să câștige un loc vizibil în dezbaterea publică și politică, fiind integrate, în prezent, în obiectivele de dezvoltare ale lumii, conform Agendei 2030. În Bucovina, munții și pădurile nu recunosc hotare politice, iar comunitățile de pe ambele părți ale graniței au împărtășit, timp de secole, aceleași ritmuri de viață. Proiectul Parcului Păcii ar putea valorifica aceste continuități printr-o guvernanță participativă: autorități, universități, ONG-uri și localnici decid împreună asupra resurselor.

Securitatea ecologică este o altă temă care a captat atenția în ultimele decenii, odată ce degradarea ecosistemelor a început să fie legată de instabilitatea socială și de riscurile economice. Conceptul este interpretat ca parte a securității umane (Floyd și Matthew, 2013), fiind introdus de Raportul „Viitorul nostru comun”, prezentat în 1987 de către Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare. Reducerea capacității de producție agricolă, migrația forțată sau distrugerea infrastructurii afectează, pe lângă mediu, și echilibrul politic și social, cerând răspunsuri colective. Parcul Păcii Bucovina poate deveni un instrument cu ajutorul căruia statele, comunitățile locale, ONG-urile și cercetătorii colaborează pentru protejarea mediului și asigurarea rezilienței regiunii.

Ideea că natura poate deveni suport pentru pace s-a născut din constatarea că problemele de mediu ating direct viața comunităților și pot genera atât tensiuni, cât și oportunități de reconciliere. Atunci când resursele sunt administrate în comun, chiar și în zone marcate de rivalități, ele devin un pretext pentru cooperare. În locul degradării și al concurenței, se pot instala învățarea colectivă și refacerea încrederii. Autori precum Ken Conca și Alexander Carius au definit direcția cunoscută astăzi sub numele de **environmental peacebuilding**, arătând că proiectele ecologice pot influența comportamente și pot reface calcule politice. Teoria oferă speranță, dar lipsa de încredere, inegalitățile sociale, suprapunerea actorilor și presiunea schimbărilor climatice complică implementarea oricărui proiect. Privită din unghiul Bucovinei, construirea păcii prin mediu se poate traduce prin

crearea unui parc transfrontalier care să susțină colaborarea dintre comunități despărțite politic, dar unite prin peisaj și tradiții, dând consistență unei păci durabile într-o regiune fragilă.

Facilitarea păcii prin mediu, concept introdus de Ken Conca și Geoffrey Dabelko în anul 2002, descrie felul în care problemele ecologice comune pot deveni puncte de pornire pentru dialog și cooperare. Spre deosebire de construirea păcii prin mediu, care urmărește procese complexe și de durată, această abordare insistă pe crearea unor contexte favorabile în care protecția naturii aduce împreună state sau comunități aflate în relații tensionate.

Rezervațiile biosferei reprezintă un model de arie protejată lansat de UNESCO prin programul „Omul și Biosfera” (1971), care îmbină protecția biodiversității cu dezvoltarea durabilă și implicarea comunităților locale. Spre deosebire de ariile ocrotite clasice, definite prin regimul lor restrictiv, ele funcționează ca spații de experimentare pentru relația dintre om și natură, fiind descrise succesiv ca „laboratoare de teren” (Batisse, 1982), „laboratoare vii” (Batisse, 1996; UNESCO, 2000) sau „laboratoare de învățare” (Ishwaran et al., 2008; Brunckhorst, 2010). Structura lor zonar-concentrică (nucleu, zonă tampon și zonă de tranziție) permite atât conservarea strictă, cât și activități economice și educative compatibile. În anul 2024, rețeaua mondială includea peste 750 de situri, distribuite în 136 de țări. Pentru Bucovina, această abordare oferă un cadru adecvat dezvoltării unui parc al păcii cu funcții multiple. Experiențe europene, cum este Rezervația Mura-Drava-Dunărea, care implică cinci state, arată că modelele transfrontaliere pot aduce rezultate durabile dacă sunt gândite cu participarea comunităților și cu mecanisme clare de coordonare.

Parcurile de pace pornesc de la o idee simplă, dar puternică: natura care traversează granițele poate deveni teren comun de lucru, iar colaborarea pentru protecția sa deschide uși pe care politica le ține, adesea, închise. Definite ca arii protejate administrate împreună de două sau mai multe state, ele combină conservarea cu o dimensiune diplomatică explicită, creând loc pentru reconciliere, dialog și încredere reciprocă. Aceste inițiative poartă diverse etichete: „rezervații transfrontaliere ale biosferei” (Fall, 1999) „arii de conservare transfrontaliere” (Westing, 1998; Wolmer, 2003; Spenceley, 2006; Ramutsindela, 2007) sau „parcuri ale păcii” (Duffy, 1997; Godwin, 2001; Ali, 2007). Geneza modernă se leagă de Waterton-Glacier (1932), primul parc internațional al păcii dintre SUA și Canada, sprijinit atât instituțional, cât și civic. A urmat o maturizare a conceptului, odată cu mișcările pacifiste, cu înființarea Fundației Parcurilor de Pace (Peace Parks Foundation, PPF) și cu clarificările Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii (International Union for Conservation of Nature, IUCN), care au fixat cadrul pentru colaborare transfrontalieră în scopuri ecologice și, totodată, pentru „detensionarea” frontierelor. În 2007, erau 227 de complexe de conservare transfrontalieră, incluzând 3043 de arii protejate (Lysenko, Besançon și Savy, 2007). În Europa, în Parcul Pieniny sau în lungul Centurii Verzi, protecția naturii a funcționat ca un pretext legitim pentru dialog între state și pentru redesenarea frontierelor ca spații de cooperare. În Africa, Great Limpopo, Kgalagadi, KAZA sau Ai/Ais-Richtersveld au combinat ecologia cu reconcilierea și dezvoltarea locală, deși braconajul, dezechilibrele economice și reguli de conservare diferite au testat reziliența parteneriatelor. În America Latină, La Amistad și Cordillera del Cóndor au îmbinat cunoașterea tradițională a comunităților indigene cu cercetarea modernă; în schimb, SIAPAZ arată cum inițiative bine intenționate se pot împotmoli dacă percepțiile despre controlul teritoriului și accesul la resurse rămân conflictuale. În Asia, discuțiile despre Zona Demilitarizată dintre Coreea de Nord și Coreea de Sud sau despre ghețarul Siachen indică potențialul simbolic al naturii în zone tensionate, dar și greutatea reală a securității. Spațiile maritime transferă aceeași logică într-un cadru în care granițele sunt, prin definiție, difuze. Se remarcă modelul Mării Roșii sau Triunghiul de Coral, situat de-a lungul Ecuatorului, în zona de întâlnire dintre Oceanul Pacific și Oceanul Indian.

Privite în ansamblu, parcurile de pace oferă infrastructura minimă necesară apropierii între statele partenere, cu reguli comune, date împărtășite, întâlniri utile, obiective verificabile.

Carl Sagan, inspirat de celebra imagine realizată de sonda Voyager 1, în care Pământul apare ca un punct minuscul în nemărginirea cosmică, atrage atenția asupra responsabilității colective. „Priviți acest palid punct albastru”, scrie el, „acolo este casa noastră. Acolo suntem noi. [...] În toată această vastitate, nu există niciun indiciu că ajutorul va veni din altă parte pentru a ne salva de noi înșine. A face asta depinde de noi” (Sagan, 1994). În această lumină, Parcul Păcii Bucovina poate fi înțeles ca o grijă asumată pentru o mică parte din acel „palid punct albastru”. Este o alegere de a păstra viața și speranța într-un colț de lume care, prin exemplul său, amintește de datoria noastră comună față de planetă.

CAPITOLUL 3. PREMISELE NATURALE

Obiectivul acestui capitol îl constituie analiza elementelor cadrului fizico-geografic al regiunii de interes, puse în evidență prin funcția lor în structurarea peisajului și prin importanța pe care o au pentru fundamentarea viitorului Parc al Păcii Bucovina. Pentru început, este delimitată aria de studiu, care se suprapune peste sectorul carpatic de la granița României cu Ucraina, oferind reperele spațiale necesare desfășurării analizei (Fig. 3.1). Din punct de vedere administrativ-teritorial, sunt incluse șase comune situate în extremitatea nordică a județului Suceava: Izvoarele Sucevei, Ulma, Brodina, Straja, Putna și Sucevița.

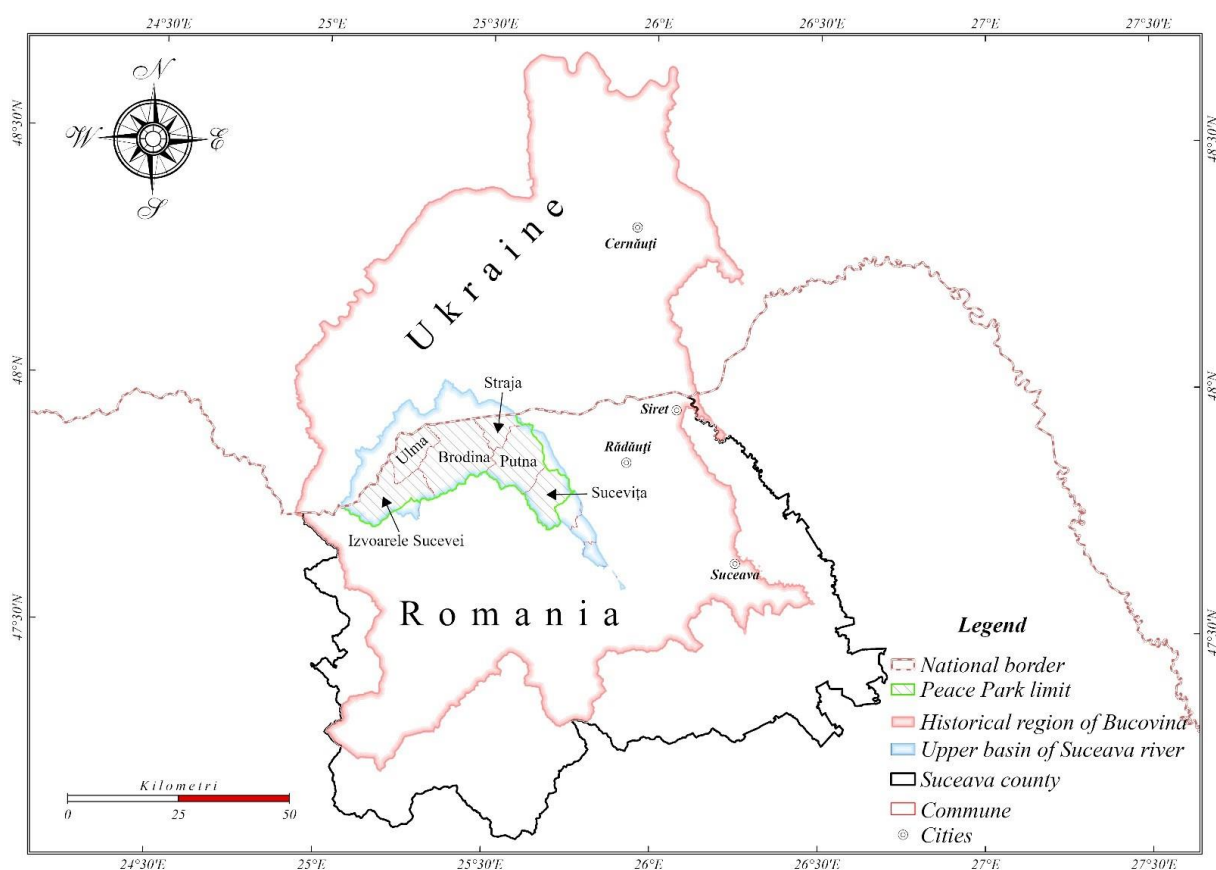

Figura 3.1. Localizarea teritoriului propus pentru constituirea Parcului Păcii Bucovina

Geologia bazinului montan al Sucevei se înscrie în domeniul fișului carpatic; procesele tectonice și sedimentarea de lungă durată au generat o mare diversitate de formațiuni. Rocile dure, gresii și calcare, rezistente la eroziune, au dat naștere abrupturilor și stâncăriilor impunătoare, sectoarelor de chei și martorilor de eroziune care individualizează relieful obcinelor. Argilele și marnele, mai friabile, au favorizat instabilitatea versanților și declanșarea alunecărilor de teren. În contrast, conglomeratele, prin textura lor masivă, au contribuit la apariția unor creste robuste și a unor forme de relief rezistente, greu de fragmentat. Această varietate litologică (Figura 3.2.) și modul în care se exprimă în peisaj conferă zonei de studiu o valoare științifică și educativă deosebită, ilustrată prin exemple accesibile pentru cercetare și turism. Cele mai reprezentative puncte de belvedere, de exemplu, s-au dezvoltat pe gresia micacee de Prisaca din Pânza de Audia sau pe valea Putnei, unde se regăsesc pe gresia de Scorbura (Cocerhan, 2012). Pentru viitorul Parc al Păcii

Bucovina, substratul geologic reprezintă, pe lângă baza pe care s-au format relieful și ecosistemele, și un patrimoniu cu potențial de interpretare, capabil să ofere vizitatorilor o înțelegere directă a relației dintre natură și dinamica geologică.

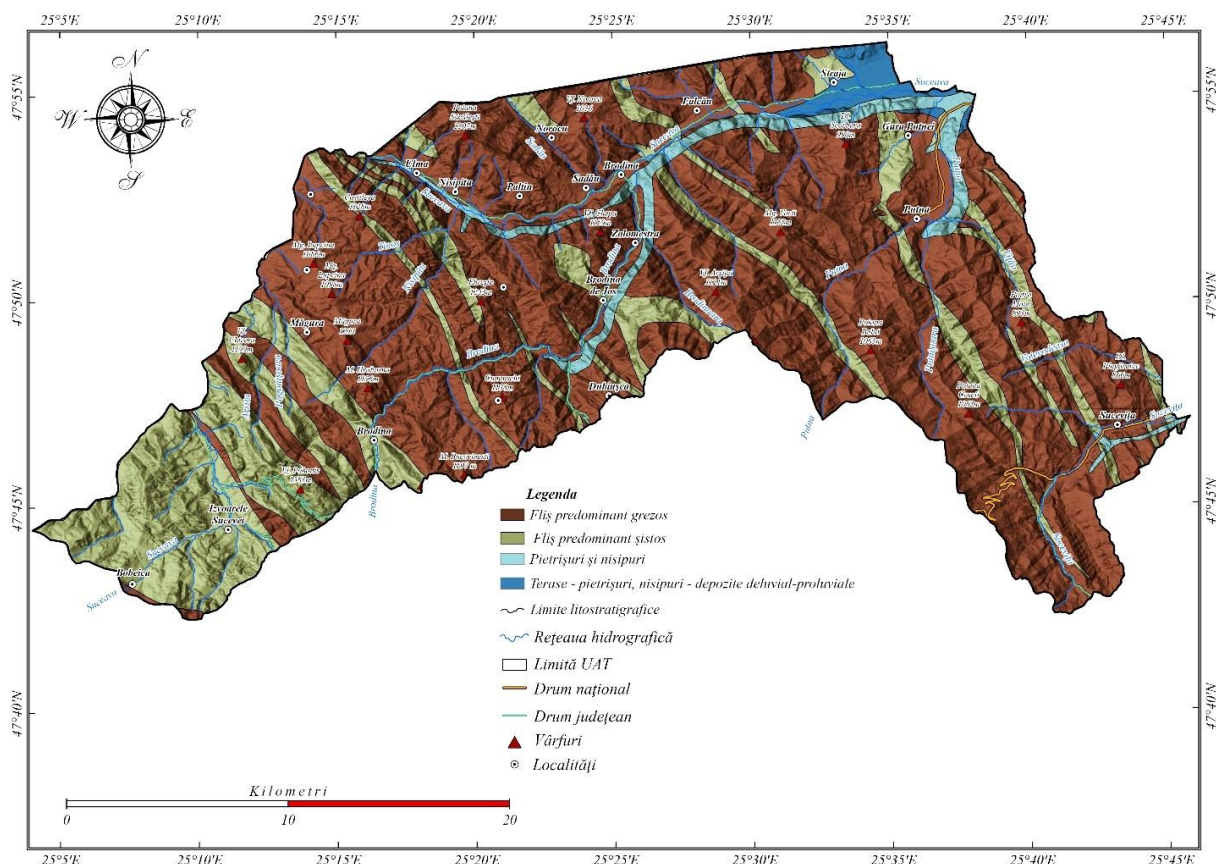

Figura 3.2. Harta litologică simplificată a ariei de studiu

Relieful reflectă interacțiunea dintre structura geologică, dinamica tectonică și litologie, caracterizat prin forme care definesc identitatea Obcinelor Bucovinei. Culmile domoale și prelungi, dispuse pe direcția NNW-SSE, alternează cu văi transversale și culoare depresionare, iar în sectoarele cu roci dure (Paltinu, Sadău, Brodina și Falcău) apar îngustări spectaculoase de tip defileu. Abrupturile de tip cuestă și platourile lito-structurale marchează arhitectura structurală, în timp ce martorii de eroziune, modelați periglaciari, constituie repere vizuale. Un element definitoriu al peisajului îl constituie suprafețele de denudare, dintre care cea a Mestecănișului, formată în Pliocen, se păstrează între 1050 și 1350 m altitudine. La acestea se adaugă umerii de vale și terasele fluviale, demonstrând adaptarea rețelei hidrografice la schimbările nivelului de bază. Valea Sucevei este elementul central al peisajului, cu un parcurs transversal de circa 65 km, secționând structurile flișului, dar păstrând direcția estică de drenaj. Terasa care însoțesc cursul său, în număr de șapte, creează un peisaj în trepte, cu aspect de amfiteatru, favorabil locuirii datorită solurilor fertile, accesului la apă și protecției împotriva viiturilor.

Clima viitorului Parc al Păcii Bucovina este marcată de poziția în extremitatea nordică a României și de încadrarea în etajul montan al Carpaților Orientali. Teritoriul se înscrie în climatul temperat-continental moderat, cu influențe estice și nordice. *Temperatura medie anuală* este de aproximativ 5,2°C, cu minime înregistrate la Izvoarele Sucevei și maxime la Putna și Straja (Fig. 3.3). În ultimele decenii, valorile termice au cunoscut o tendință ușor

ascendentă, confirmată de analizele recente și de scenariile climatice care estimează până în 2100 o creștere între 1,8 și 3,7°C.

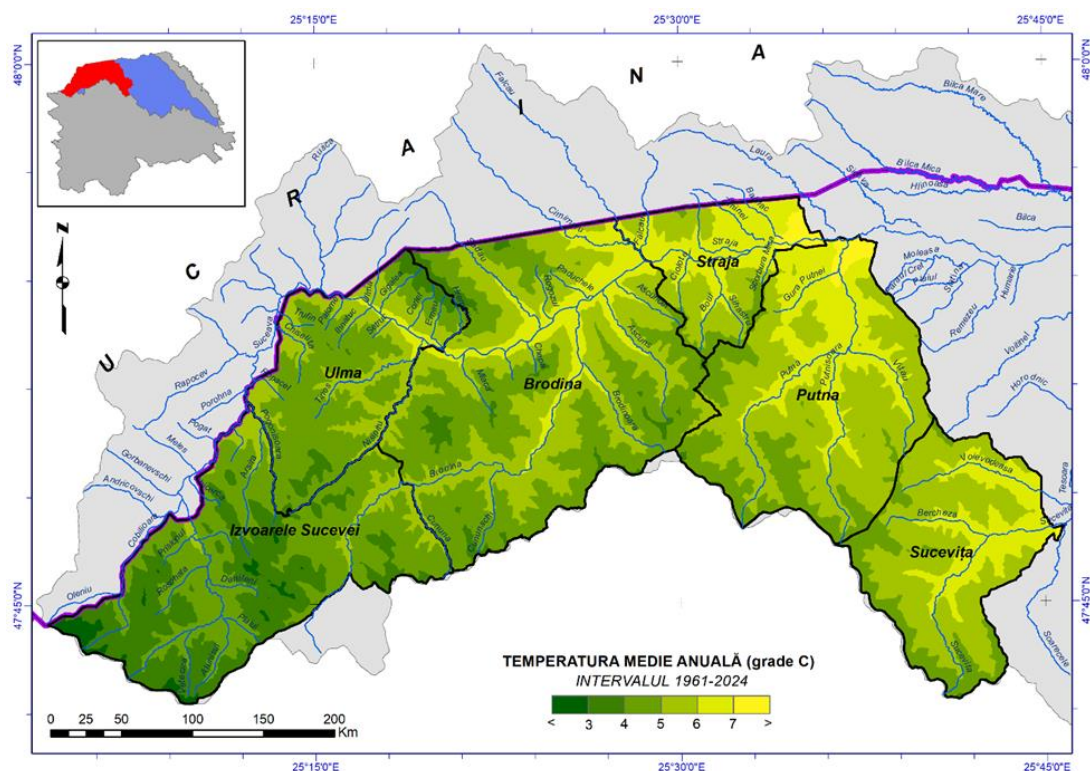

Figura 3.3. Distribuția temperaturilor medii anuale în perimetrul ariei de studiu (perioada 1961-2024)

Regimul pluviometric se caracterizează prin cantități medii anuale de 880-900 mm, cu valori mai ridicate (peste 1000 mm) în zona vestică, la altitudini mari. Peste 70% din totalul anual cade în sezonul cald, în special între mai și august. *Stratul de zăpadă* are o durată medie de 140-150 de zile pe an și grosimi ce depășesc uneori 150 cm, fiind mai consistent în jumătatea vestică a bazinului. Acest element contribuie la potențialul de valorificare turistică prin sporturi de iarnă.

Rețeaua hidrografică este dominată de râul Suceava, care izvorăște dintr-un amfiteatru fluvial situat între Obcina Mestecănișului și Obcina Feredeului, traversând aria montană pe o direcție generală vest-est (Fig. 3.4). Alimentarea este preponderent pluvială (peste 50% din scurgerea anuală), completată de aportul nival și de cel subteran. Morfometric, bazinul hidrografic are un profil asimetric, mai dezvoltat pe partea dreaptă, unde se înscriu cei mai importanți afluenți montani: Nisipitul, Brodina, Putna și Sucevița. Regimul de scurgere este influențat de continentalism, fapt vizibil în variațiile anuale și lunare ale debitelor. Debitul mediu multianual, măsurat la Țăcani, este de circa 17 m³/s, însă valorile pot înregistra variații extreme: de la debite scăzute sub 1 m³/s în perioade secetoase, la debite istorice precum cel din iulie 2008, când s-au atins 1947 m³/s, producând inundații catastrofale. Lacurile naturale sunt rare, reprezentativ fiind lacul format în 2008 la Izvoarele Sucevei, ca urmare a unei alunecări de teren. În schimb, resursele subterane prezintă o diversitate remarcabilă a tipurilor hidrochimice: izvoare sulfuroase, sărate, feruginoase sau bicarbonatate, cu valoare terapeutică și turistică. Ele constituie o resursă cu tradiție în practicile balneare și medicale, valorificată parțial la Cacica, dar cu potențial extins pentru alte localități. În trecut, apele curgătoare acționau instalații tradiționale, de exemplu joagăre pentru debitarea lemnului, mori de apă și dârste pentru prelucrarea lânii, contribuind la consolidarea economiei

rurale și a identității culturale. Astăzi, urme ale acestor amenajări se păstrează în muzeele etnografice sau sub forma unor vestigii in situ, constituind elemente cu valoare patrimonială.

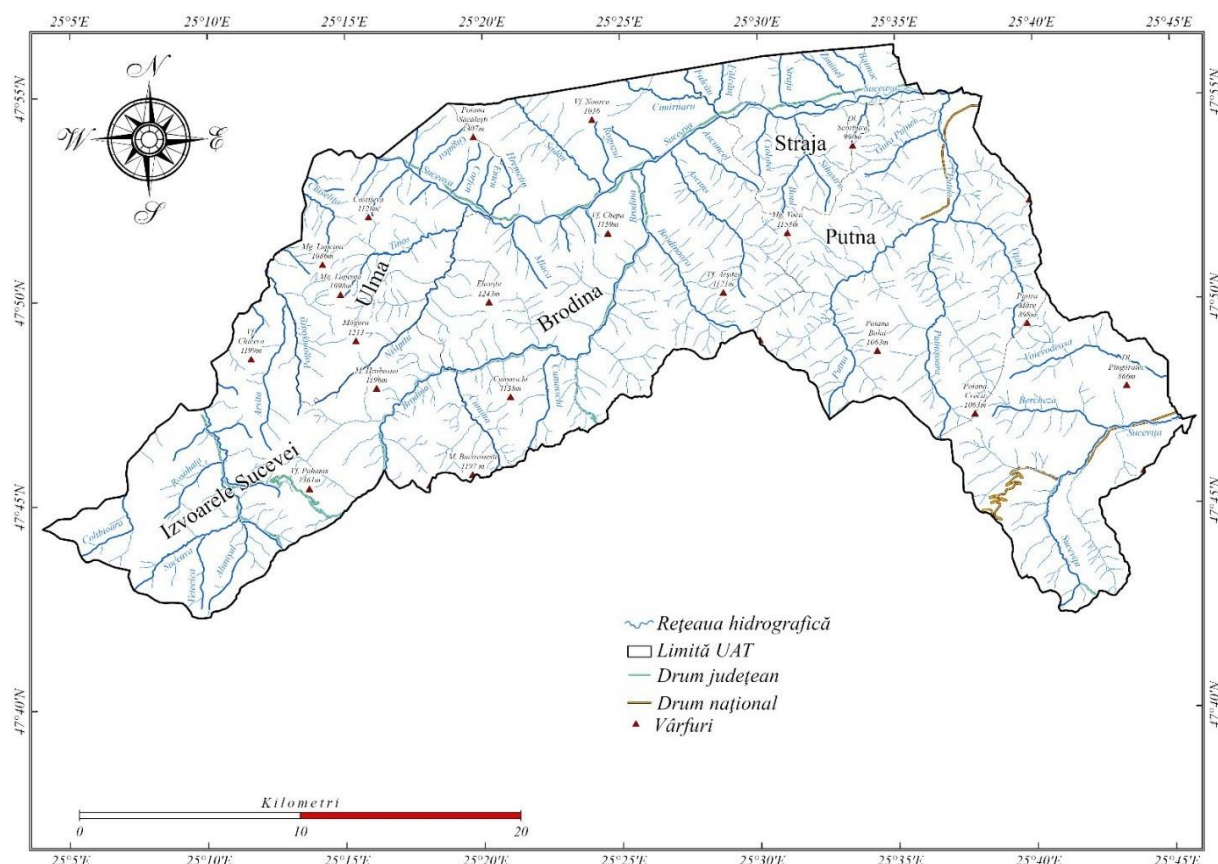

Figura 3.4. Harta hidrografică a ariei de studiu

Vegetația se remarcă prin întinderea ei, prin diversitatea structurală și prin gradul ridicat de conservare. Aproximativ 70% din teritoriu este acoperit de păduri, fapt care conferă zonei o importanță strategică atât pentru menținerea echilibrului ecologic, cât și pentru asigurarea unei reziliențe sporite la schimbările climatice (Fig. 3.5). Structura pădurilor reflectă etajarea altitudinală caracteristică Obcinelor Bucovinei. În zona înaltă predomină molidișurile pure, la altitudini medii și joase, acestea se împletesc cu fâgetele și pădurile de amestec în care bradul joacă un rol esențial, conferind stabilitate ecosistemelor. Etajul montan și premontan este caracterizat de prezența fâgetelor, iar către contactul cu aria de podiș se instalează pădurile de gorun și fag, care închid treptat amfiteatrul natural al bazinului. În lungul râurilor și la contactul dintre etaje apar formațiuni intrazonale, precum aninișurile sau tufărișurile umede. Se adaugă pășunile montane și fânețele, ce adăpostesc numeroase specii rare de plante. Acest mozaic de ecosisteme transformă zona într-un laborator natural pentru cercetările ecologice și biogeografice și într-un spațiu deosebit de atractiv pentru inițiativele de ecoturism.

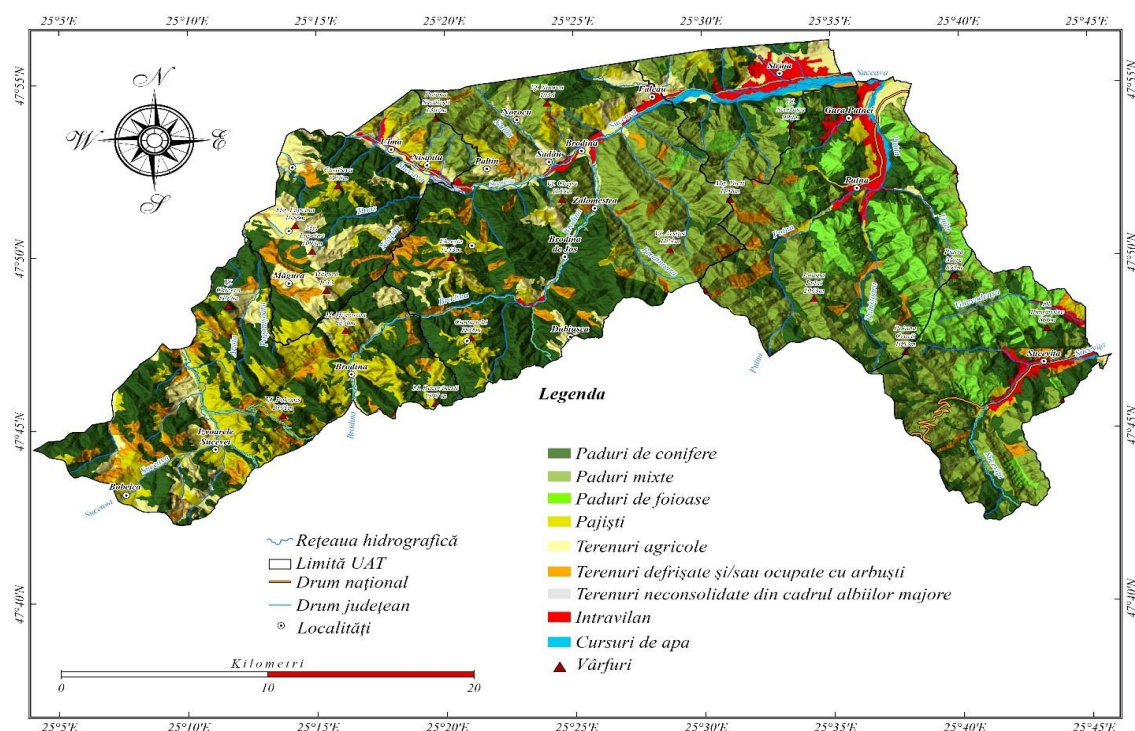

Figura 3.5. Harta vegetației din aria de studiu (sursa: CORINE Land Cover, 2018)

A fost elaborată o propunere originală de zonare internă a viitorului Parc Bucovina, prin prelucrarea și digitalizarea amenajamentelor silvice la nivel de parcelă și prin aplicarea unor criterii ecologice și geomorfologice obiective (Fig. 3.6). Rezultatul a constat în delimitarea unei zone de protecție integrală de 11.596 ha (18%), a unei zone de management durabil de 14.226 ha (21%) și a unei zone tampon de aproximativ 61%.

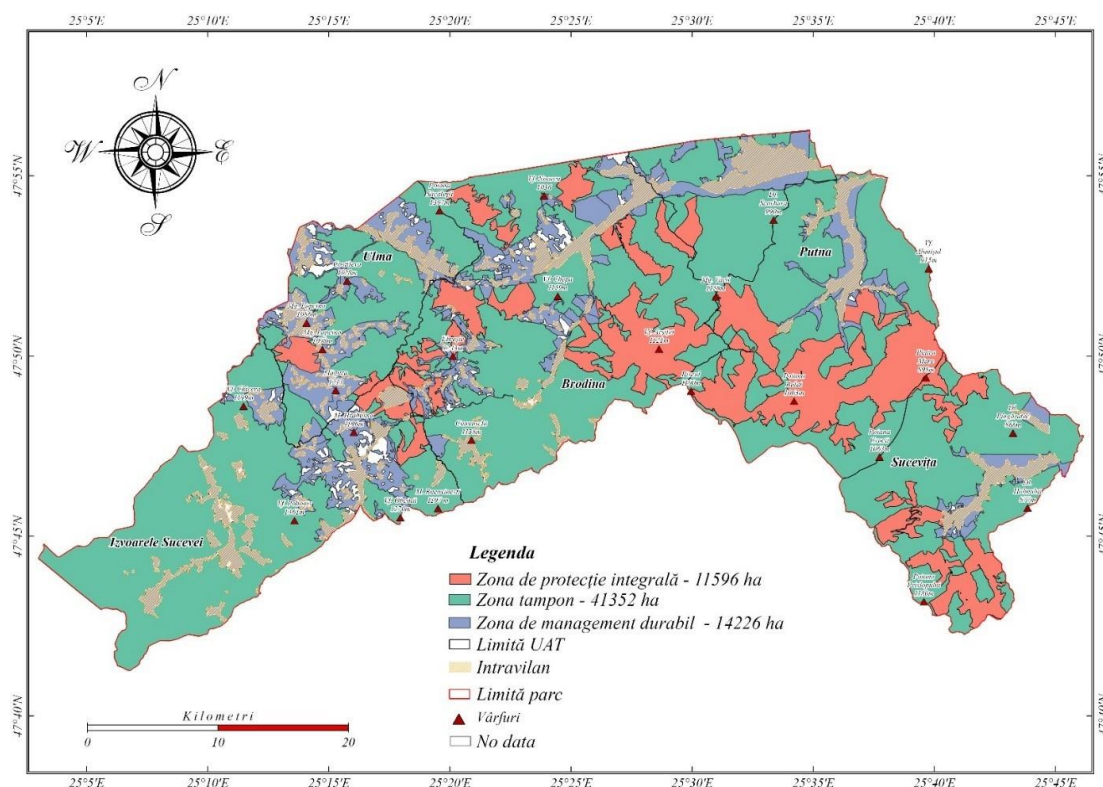

Figura 3.6. Propunere de zonare internă a Parcului Natural Bucovina

Învelișul edafic controlează dinamica apei prin infiltrare, scurgere de suprafață și alimentarea pânzei freatice, influențând în mod direct regimul hidrologic și vegetația. Cea mai mare parte a teritoriului, aproximativ 85%, este ocupată de cambisoluri. Clasa este reprezentată de eutricambosoluri, fertile, cu textură favorabilă și cu o bună capacitate de a susține pădurile și fânețele și districambosolurile, răspândite pe mai bine de 65% din teritoriu, având un grad redus de fertilitate. Acestea se asociază în special cu molidișurile, pădurile de amestec și pajiștile montane. La mare distanță se află protisolurile, ce ocupă aproape 10% din suprafață, fiind reprezentate de aluviosoluri, legate de luncile râurilor și litosoluri, prezente pe versanți abrupti, susținând pajiști de productivitate scăzută. În aria studiată apar și spodisoluri, formate pe roci acide, care favorizează dezvoltarea molidișurilor. În zonele mai joase, la contactul cu podișul, se întâlnesc luvisolurile, specifice pădurilor de foioase, iar pe suprafețe restrânse apar hidrisolurile, soluri excesiv umede ce găzduiesc ecosisteme higrofile. În fine, o prezență punctuală este reprezentată de antrisoluri (0,02%), rezultate din eroziunea accentuată și din presiunea antropică, mai ales în areale defrișate sau supuse unor practici agricole inadecvate. În perspectiva creării Parcului Păcii Bucovina, protecția și valorificarea durabilă a acestor soluri devine o prioritate, întrucât ele constituie „epiderma naturală” care reglează circulația apei, diminuează riscurile de alunecări și inundații și asigură reziliența teritoriului la schimbările climatice.

CAPITOLUL 4. PREMISELE ANTROPOGENE

Acest capitol dedicat urmărește investigarea dimensiunii umane a spațiului analizat, cu accent pe modul în care comunitățile locale au evoluat, s-au adaptat și au modelat peisajul montan al Bucovinei. Populația constituie elementul central al cercetării, analiza evidențiind patru direcții majore: evoluția numerică și mișcarea naturală, repartitia teritorială, structurile demografice și mobilitatea teritorială. La rândul lor, așezările umane sunt examinate, rezultând un tablou complex al interacțiunii dintre om și mediu. Fundamentarea studiului se sprijină pe o documentație variată, incluzând arhive naționale și județene, recensăminte, catagrafii, registre de stare civilă, statistici oficiale și cercetări de teren, completate de informații din bazele de date internaționale (UNFPA; Eurostat; INSSE).

Evoluția numerică a populației din regiunea de studiu este redată începând cu anul 1774, odată cu prima conscripție austriacă, și poate fi reconstituită până în prezent, pe baza datelor statistice și a recensămintelor. În perioada corespunzătoare administrației militare apar primele date demografice, puse la dispoziție de către Werenka (1895). Astfel, în 1774 erau consemnate 45 de familii, cu 225 locuitori. Recensământul militar din 1808 a înregistrat 2820 de locuitori. Ultima secvență a perioadei habsburgice (1861-1918), marcată de proclamarea ducatului autonom Bucovina și apoi de integrarea în Cisleitania, aduce o creștere demografică. Potrivit seriilor de recensământ din intervalul 1869-1910, populația a atins un spor absolut de 5291 de persoane, ceea ce corespunde unui ritm mediu anual de 1,7%.

Unirea Bucovinei cu România, proclamată la 28 noiembrie 1918 de Congresul General de la Cernăuți și recunoscută internațional prin Tratatul de Pace de la Saint Germain (1919), a reprezentat un moment de cotitură pentru evoluția regiunii. Între 1919 și 1930, sporul absolut a fost de 4.074 persoane, cu un ritm mediu anual de 2,9%. Evoluția pozitivă a fost întreruptă de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial și de schimbările teritoriale asociate Pactului Ribbentrop-Molotov (1939). Recensământul din 1941 consemnează, pentru prima dată, o scădere demografică, de 1.004 locuitori față de 1930. Principalele cauze au fost migrațiile forțate și politicile de epurare etnică, respectiv plecarea germanilor în cadrul acțiunii „Heim ins Reich” (1940-1945) și deportările evreilor în Transnistria, desfășurate în octombrie 1941.

Regimul comunist a încercat să controleze dinamica demografică prin adoptarea Decretului nr. 770/1966, care interzicea întreruperile de sarcină, dar efectele politicilor pronataliste nu s-au manifestat uniform. Între 1977 și 1989 identificăm trei tipare demografice distincte. Prima categorie include comunele cu scădere constantă, fiind vorba doar despre Izvoarele Sucevei, fapt explicabil prin izolarea geografică și migrarea tinerilor. A doua categorie este reprezentată de Brodina și Ulma, localități cu populație relativ stabilă și ușoare oscilații. Ultima categorie reunește comunele cu evoluție pozitivă și anume Sucevița, Putna și Straja.

Evenimentele din decembrie 1989 au deschis o etapă de schimbări rapide, marcate de liberalizarea vieții sociale și economice, dar și de o instabilitate accentuată. Migrația externă a devenit un fenomen de amploare, pe care Dumitru Sandu (2017) îl include între cele trei transformări majore ale societății românești postcomuniste, alături de tranziția politică și reconversia economică

În deceniul 1992-2002, tendința dominantă a fost una descendentă. La nivelul regiunii de studiu, populația totală s-a redus cu 353 de persoane. Un nou moment de inflexiune s-a produs în 2007, odată cu aderarea României la Uniunea Europeană, ce a accelerat migrația, mai ales în rândul tinerilor. Criza economică globală din 2008-2010 a adus, temporar, o parte dintre emigranți înapoi, dar lipsa unor perspective solide i-a determinat să reia ulterior plecările. Datele recensămintelor arată că, între 2011 și 2021, regiunea a pierdut peste 200 de

persoane (Fig. 4.1). Constatăm că, pentru perioada 1774-2024, populația a urmat un ritm mediu anual de creștere de aproximativ 1,8%, reflectând interferența factorilor politici și economici, la care se adaugă migrația.

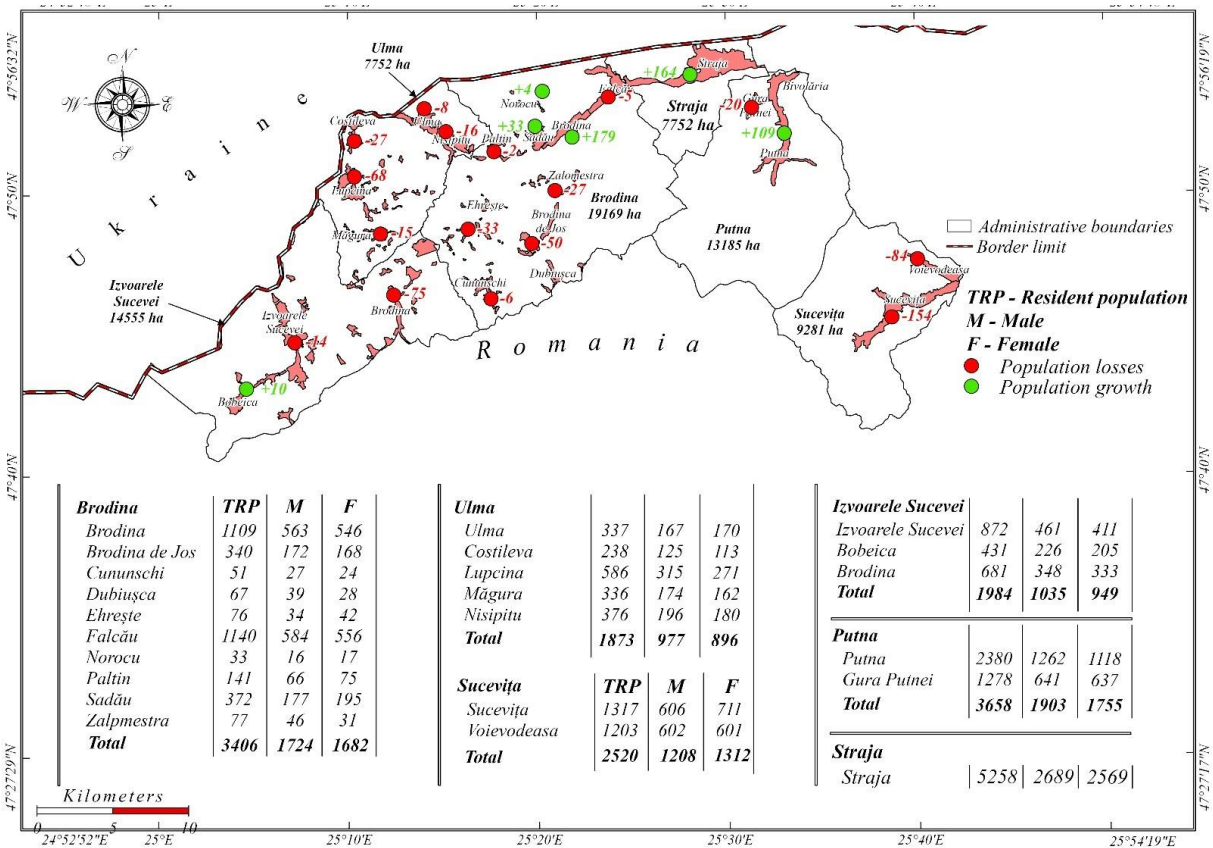

Figura 4.1. Evoluția numerică a populației localităților din regiunea de studiu în perioada 2011-2021

Mișcarea naturală a populației din arealul de studiu este examinată pentru intervalul 1992-2023, perioadă pentru care sunt disponibile date statistice oficiale, complete și comparabile, furnizate de Institutul Național de Statistică prin platforma Tempo Online. Această alegere metodologică asigură acuratețea rezultatelor și permite interpretări riguroase.

La scara regiunii, *natalitatea* s-a menținut între 16 și 19‰ până în anul 2000, dar după 2001 a intrat pe un trend descendent, apropiindu-se de mediul rural județean și național. Un episod aparte a fost anul 2020, când indicatorul a urcat la 14,43‰ pe fondul revenirii temporare a populației din diaspora în timpul pandemiei de COVID-19; relansarea a fost de scurtă durată, nivelul scăzând la 10,22‰ în 2023, încă peste media națională de 8,5‰. Sucevița este singura comună care se individualizează prin valori constant ridicate, de peste 20‰ până în anul 2000 și ulterior peste media regională, situație explicată prin structura comunității și prin persistența unui model cultural pronatalist. În schimb, Putna și Izvoarele Sucevei au cunoscut niveluri reduse, coborând de la peste 15‰ în anii '90 la 9-10‰ în 2023, cu un minim de 5,22‰ la Izvoarele Sucevei în 2022.

Fertilitatea a urmat o traiectorie descendentă după 1990, dar cu niveluri, în general, superioare mediilor județene și naționale. În 1992, rata generală de fertilitate era de 87,0‰, comparativ cu 79,0‰ în ruralul județean și 61,9‰ la nivel național. După 2000, declinul s-a accentuat, dar diferențele între comune au rămas vizibile: Sucevița și Ulma au păstrat valori ridicate, peste 60‰, Straja s-a înscris pe o linie medie, în timp ce Brodina și Izvoarele

Sucevei au cunoscut oscilații mari, explicate prin migrație și reducerea populației feminine fertile. Putna a avut cel mai fragil profil, cu scăderi frecvente sub 50‰ și un minim de 32,3‰ în 2007 (Fig. 4.2).

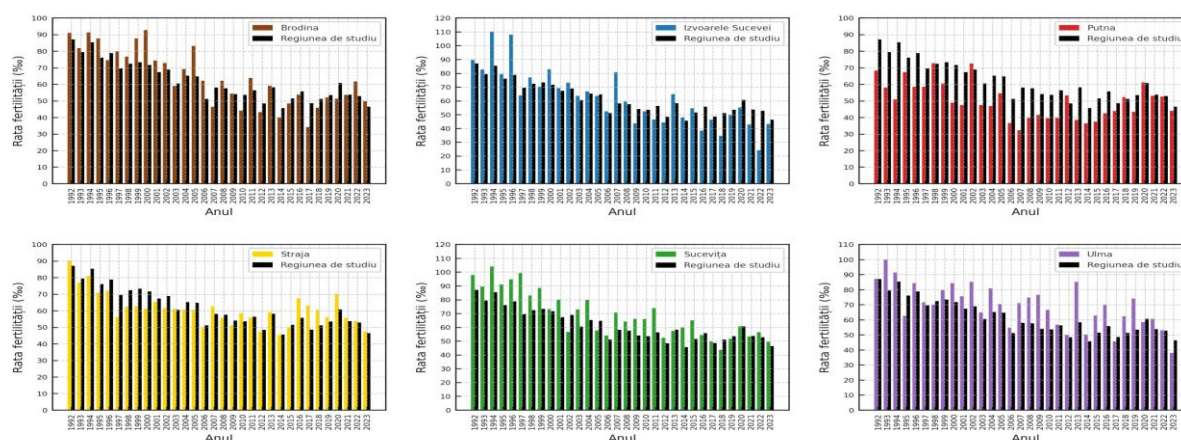

Figura 4.2. Dinamica ratei fertilității în comunele din regiunea de studiu, 1992-2023

Mortalitatea generală a crescut progresiv din ultimele decenii ale comunismului, influențată inițial de restricțiile alimentare din anii '80 și ulterior de tranziția economică și socială. După 1990, îmbătrânirea populației și migrația tinerilor au accentuat dezechilibrul, menținând România rurală la niveluri de peste 14‰, cu 17,4‰ în 2021. În județul Suceava, valorile s-au situat între 11,2‰ și 14,2‰, iar în zona montană studiată media a fost de 10,8‰, mai scăzută, dar vulnerabilă în fața crizelor sanitare, așa cum a evidențiat pandemia (12,6‰ în 2020). Analiza comunelor arată trei tipare: Brodina are un profil stabil (7,1‰-13,4‰), Izvoarele Sucevei și Sucevița sunt oscilante (extreme între 5,9‰ și 16,6‰), iar Putna, Straja și, mai ales, Ulma prezintă valori crescătoare odată cu extinderea segmentului vârstnic.

Bilanțul natural, expresia diferenței dintre natalitate și mortalitate, scoate în relief reziliența demografică a zonei. Spre deosebire de mediul rural național, aflat într-un deficit cronic, regiunea viitorului Parc al Păcii Bucovina a înregistrat între 1992 și 2023 un spor natural mediu pozitiv, de 3,43‰. Sucevița a menținut constant un bilanț pozitiv, Brodina a avut variații, dar cu tendințe de revenire, iar Straja și Putna prezintă fluctuații moderate. Cele mai mari vulnerabilități apar la Izvoarele Sucevei și Ulma, unde valorile negative recente (-5,6‰ în 2021 la Izvoarele Sucevei și -6,5‰ în 2023 la Ulma) reflectă impactul migrației, al îmbătrânirii și al izolării (Fig. 4.3).

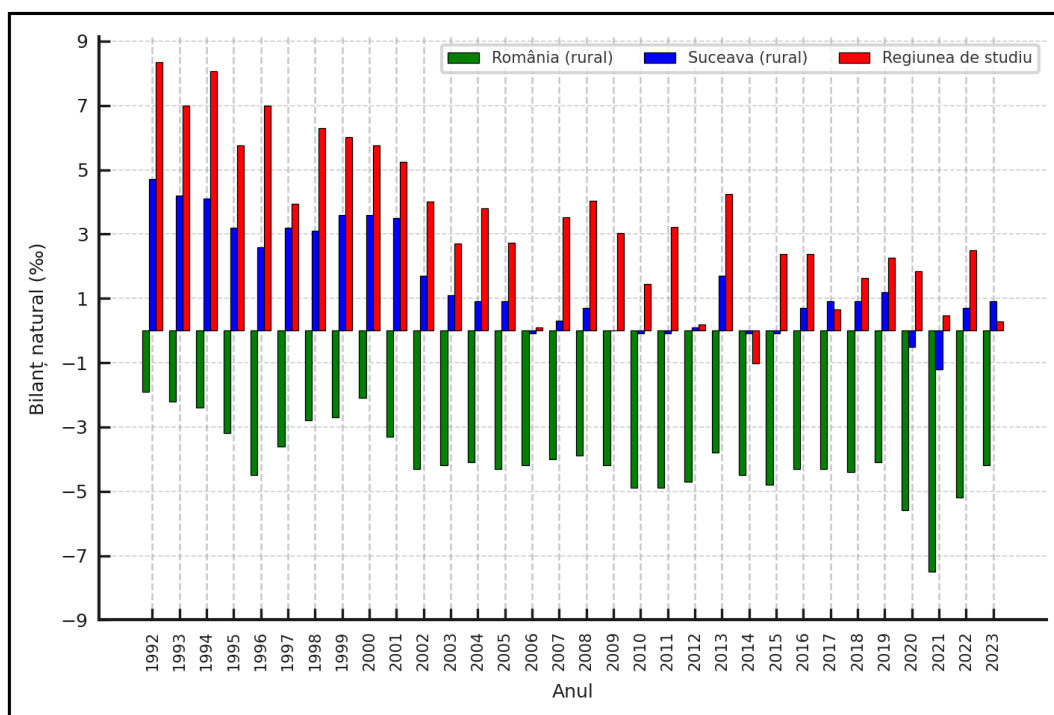

Figura 4.3. Dinamica bilanțului natural în regiunea de studiu comparativ cu mediul rural din județul Suceava și cel din România, 1992-2023

Structurile demografice ale populației dezvăluie ritmurile interne ale comunităților și modul în care acestea s-au reconfigurat de-a lungul timpului.

Profilul etnic al regiunii a fost modelat de colonizări, migrații și politici de stat, care i-au imprimat o identitate multinațională aparte. În secolul al XIX-lea, pe fondul colonizărilor habsburgice și al afluxului de ruteni din Galiția, proporția românilor s-a redus constant. În paralel, germanii și-au consolidat prezența, fiind aduși să lucreze în exploatarea forestieră, minerit, la fabricarea sticlei sau ca meșteșugari. Evreii se afirmă mai ales în comerțul cu amănuntul, dar și în activități bancare și de credit. Perioada interbelică s-a caracterizat prin politici de românizare, menite să consolideze noua suveranitate. Constituția din 1923 proclama egalitatea cetățenilor, însă minoritățile se loveau de restricții legate de accesul în administrație și de educație în limba maternă. Germanii își păstrau enclave culturale și economice, dar începeau să se orienteze tot mai mult către Reich. Evreii erau activi în viața economică și intelectuală, însă antisemitismul devenea din ce în ce mai vizibil, nu doar în presă, ci și în discursul politic. La recensământul din 1930, în regiunea studiată ponderea românilor era de 52,4%. Straja se detașa cu o majoritate românească de 93,1%, în timp ce valorile cele mai mici erau la Ulma (6,8%). Anii '40 au reprezentat o ruptură majoră. Germanii au fost vizați de relocarea „Heim ins Reich”, apoi de deportările ordonate de autoritățile sovietice în 1945, care au afectat mii de persoane, trimise la muncă forțată în URSS. Evreii au suferit pierderi devastatoare prin deportările în Transnistria și prin legislația antisemită din 1940, care le-a expropriat bunurile și le-a interzis stabilirea în mediul rural.

În perioada comunistă, politica oficială urmărea construirea unei națiuni unitare, dar enclavele ucrainene au continuat să fie bine reprezentate în Ulma și Izvoarele Sucevei. În 1977, românii constituiau 89,2% din populația regiunii, iar ucrainenii 10,1%.

După 1990, minoritățile au beneficiat de politici mai incluzive, cu acces la educație în limba maternă și reprezentare politică, însă procesele demografice au fost dominate de

emigrație și de îmbătrânire. Germanii aproape au dispărut, în timp ce romii au început să își declare apartenența etnică, devenind vizibili în special în Sucevița, unde au ajuns la 9,3% în 2011. Recensământul din 2021 ne oferă o imagine actualizată. La nivel regional, românii însumează 73,9% din populație, ucrainenii 18,2% și romii 1,2%, în timp ce 4,3% dintre locuitori au omis să furnizeze informații privind etnia. Straja (95,4% români) și Putna (95,2%) se detașează ca localități cu identitate românească dominantă, iar Sucevița păstrează același profil, cu 90,1% români, dar și cu cea mai ridicată pondere a romilor, 8,3%. Brodina are o structură mixtă, cu 83,7% români și 11,8% ucraineni. În schimb, Ulma și Izvoarele Sucevei reprezintă comune cu o majoritate ucraineană (peste 76% din totalul populației).

Diversitatea religioasă a Bucovinei s-a conturat încă din perioada habsburgică, atunci când Edictul de Toleranță din 1781 a permis conviețuirea mai multor culte pe teritoriul imperiului. Dacă în 1816 ortodocșii reprezentau aproape 90% din populație, până la mijlocul secolului al XIX-lea proporția lor coborâse la 81%, în timp ce romano-catolicii și mozaicii își consolidau pozițiile. În coloniile germane Karlsberg și Fürstenthal, catolicismul s-a impus treptat, depășind la 1900 jumătate din populație, iar comunitatea evreiască deținea ponderi de peste 10% în unele sate. Perioada interbelică a accentuat aceste contraste. Straja a rămas majoritar ortodoxă, Putna și Sucevița se distingeau printr-o dominantă catolică, iar Brodina prin prezența greco-catolicilor și a evreilor. Constituția din 1923, care conferea Bisericii Ortodoxe statutul de „biserică dominantă”, a confirmat prin legislație o ierarhizare confesională ce se reflecta deja în viața comunităților. Deceniul al patrulea al secolului XX a schimbat însă radical tabloul. Mozaicii au fost decimați prin deportări și legislație discriminatorie, iar catolicii au pierdut masiv prin emigrarea germanilor. În doar câțiva ani, două dintre confesiunile care dădeau specificul multicultural al Bucovinei au fost reduse la fragmente izolate. În perioada comunistă, autoritățile au eliminat întrebările despre religie din recensăminte și au promovat ateismul. Ortodoxia a rămas reperul identitar al majorității populației, dar sub control strict, în timp ce cultele greco-catolic și romano-catolic au fost marginalizate. După 1990, scena religioasă s-a diversificat din nou. Ortodoxia s-a impus în toate comunele, cu valori de peste 80%, dar s-au remarcat și cultele neoprotestante, mai ales cel penticostal. În Sucevița, Straja și Brodina acestea au atras până la o șesime din populație, oferind un mesaj de speranță și solidaritate în anii dificili ai tranziției. Datele din 2021 aduc o nouă provocare metodologică, prin creșterea non-răspunsurilor. Analiza celor care și-au declarat confesiunea arată o majoritate ortodoxă solidă (85,9% la nivel regional), cu extremele la Ulma (99,6%) și Sucevița (70,6%). Tot Sucevița se remarcă printr-o comunitate penticostală puternică (24%), urmată de Brodina (20%) și Straja (16,5%). Romano-catolicii au coborât sub 1% în aproape toate comunele.

Structura populației pe grupe de vârstă reprezintă un indicator util pentru a înțelege procesul de îmbătrânire demografică, presiunile asupra segmentului activ și potențialul de reînnoire al generațiilor. Primul recensământ de după Marea Unire surprinde o populație preponderent tânără, cu piramide ale vârstelor având baze largi și vârfuri înguste. Copiii și adolescenții reprezentau aproape jumătate din total, ceea ce reflecta o fertilitate ridicată și o speranță de viață încă redusă, în condițiile unei asistențe medicale limitate în mediul montan. Segmentul adult era solid, asigurând stabilitatea comunităților, în timp ce vârstnicii constituiau doar o categorie marginală.

Recensământul din 1966 aduce o imagine mai detaliată, prin clasificarea standardizată pe grupe de cinci ani. Unele comune se distingeau prin valori ridicate ale tinerilor, semn al unei fertilități susținute, în timp ce altele se apropiau deja de un profil matur. În același timp, vârstnicii începeau să capete vizibilitate statistică, semnalând primele semne ale îmbătrânirii demografice. Piramidele relevă și îngustări generate de războaiele mondiale, cu cohorte reduse la generațiile născute în acele perioade. Efectele Decretului 770/1966, care a interzis avorturile, sunt evidente în datele din 1977, când baza piramidelor devine din nou largă.

Populația tânără ajunge să reprezinte peste o treime în multe comune, mult peste media națională, iar profilul general păstrează încă trăsăturile clasice ale unei populații în creștere. Totuși, migrația spre orașe, alimentată de industrializarea accelerată, începe să lase urme prin rarefieri vizibile în grupele adulte.

În primii ani postcomuniști, piramidele își păstrează un aspect echilibrat, dar bazele lor se îngustează treptat. Unele comune montane se mențin ca „rezervoare demografice”, cu ponderi ale tinerilor peste media ruralului județean și național, însă altele, precum Putna, intră mai rapid într-un profil matur, cu o proporție ridicată a adulților și o prezență tot mai consistentă a vârstnicilor. Urmele evenimentelor demografice anterioare se citesc clar: „bombările” cohortelor decretului anti-avort, „gâtuirile” generațiilor post-comuniste și rarefierile determinate de al Doilea Război Mondial. Ultimele date, din 2024, care au în vedere populația înregistrată după domiciliu, confirmă echilibrul precar între generații. Populația tânără coboară la doar 16% în Izvoarele Sucevei și Putna, iar valori ridicate, de circa 20%, apar doar în Ulma și Sucevița. Adulții domină în toate comunele, atingând un maxim de 68,5% la Putna, devansând cifrele înregistrate de mediul rural național și județean. Vârstnicii depășesc pragul critic de 15% la Izvoarele Sucevei, Ulma și Putna, în timp ce Sucevița se situează la 12%. Pe sexe, baza piramidelor este dominată de supranatalitatea masculină, dar la vârste înaintate femeile devin majoritare, generând vârfuri asimetrice (Fig. 4.4). În ansamblu, menținerea unui profil stabil depinde de migrația de revenire și de capacitatea comunităților de a susține familiile tinere.

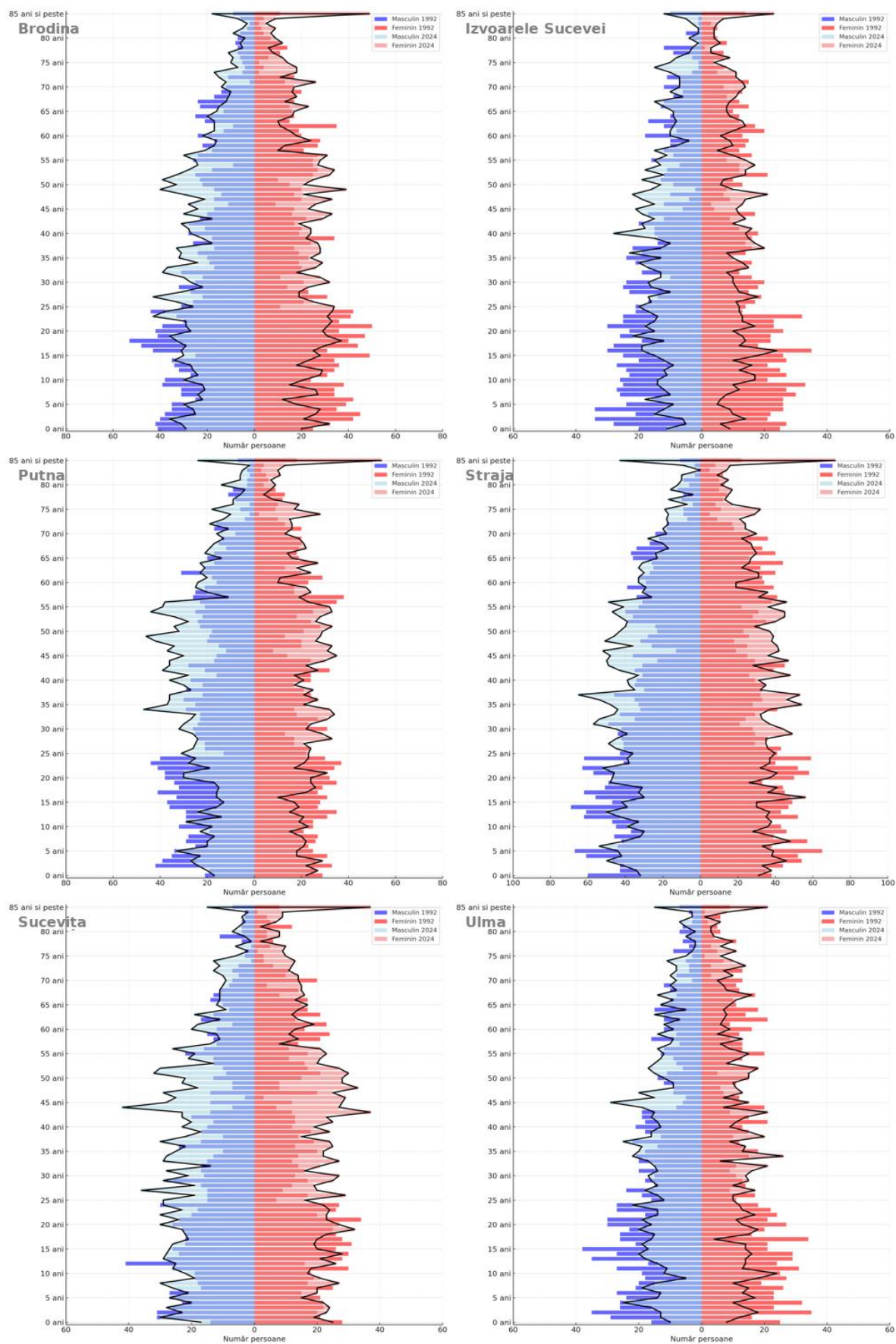

Figura 4.4. Structura populației pe grupe de vârstă și sexe, privire comparativă 1992 și 2024

Structura socio-economică a populației are în vedere modul în care membrii unei comunități sunt repartizați în funcție de statutul lor pe piața muncii și de domeniile în care activează. Ea include distincția dintre populația activă și cea inactivă, precum și organizarea forței de muncă între sectorul primar (agricultură și silvicultură), sectorul secundar (industrie și construcții) și sectorul terțiar (servicii). Recensământul din 1966 surprinde satul românesc prins între presiunea regimului comunist, care urmărea impunerea modelului socialist, și persistența gospodăriei tradiționale. În zona de studiu, exceptată de la colectivizare, agricultura continua să domine, cu ponderi ridicate ale populației ocupate în sectorul primar, în special la Izvoarele Sucevei și Ulma. În schimb, comunele Putna și Straja prezentau o structură mai echilibrată, explicată prin apropierea de centre urbane și prin existența unor unități de prelucrare a lemnului. La Sucevița și Brodina se contura chiar o diversificare evidentă, deoarece turismul religios și cultural, respectiv industria lemnului din Falcău, ofereau o bază solidă pentru apariția unor microcentre locale. În deceniul următor, agricultura rămânea dominantă, dar industria și serviciile începeau să câștige treptat teren. Straja, Putna și Brodina se distingeau prin păstrarea unor locuri de muncă în industrie, iar Ulma și Sucevița printr-o creștere vizibilă a sectorului terțiar, ceea ce demonstra o ramificare timidă a economiei montane, încă strâns legată de resursele naturale.

Schimbările de după 1989 au produs un recul major. Rata populației active a scăzut brusc, iar reperele economice tradiționale s-au prăbușit odată cu dezindustrializarea. Agricultura de subzistență a revenit în prim-plan, iar munca ocazională în construcții, exploatarea lemnului sau comerțul ambulant s-au impus ca forme complementare de supraviețuire, greu de cuantificat statistic. Structurile ocupaționale s-au diversificat: comunele Izvoarele Sucevei și Ulma au rămas preponderent agrare, Straja și Putna au combinat agricultura cu mici activități industriale, în timp ce Brodina și Sucevița s-au orientat spre servicii, în special spre turism și administrație. Recensământul din 2021 arată o populație activă redusă și un sector primar încă dominant, mai ales în Ulma, Putna și Izvoarele Sucevei, unde peste jumătate dintre locuitori depind de agricultură și silvicultură (Fig. 4.5). Industria s-a restrâns la procente modeste, legate aproape exclusiv de prelucrarea lemnului și construcții, iar serviciile s-au dezvoltat mai clar doar în Sucevița. Numărul de salariați ilustrează cel mai bine această evoluție. În 1991, comune precum Brodina, Putna și Sucevița aveau între 800 și 1200 de angajați, dar până în 2023 cifra a scăzut la mai puțin de jumătate. Izvoarele Sucevei și Ulma au pierdut aproape complet baza industrială, reducându-și dramatic populația salariată, în timp ce Straja este singura comună cu o tendință pozitivă, datorită micilor afaceri și atelierelor locale. În lipsa unor politici coerente de ocupare și a sprijinului pentru inițiativele locale, economia comunelor din bazinul montan al Sucevei riscă să rămână blocată într-un sector paralel, neînregistrat oficial și lipsit de acces la piețe sau protecție socială. Această fragilitate economică explică, alături de migrație și îmbătrânire, vulnerabilitatea comunităților montane, dar și nevoia unui cadru integrator, cum ar fi Parcul Păcii Bucovina, care să stimuleze dezvoltarea sustenabilă.

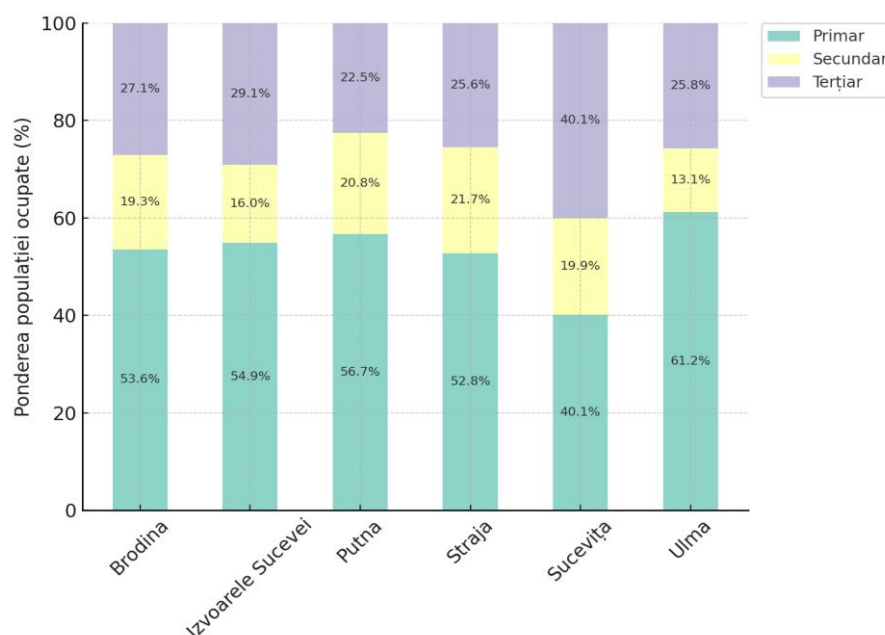

Figura 4.5. Structura populației ocupate pe sectoare de activitate în anul 2021

Mobilitatea teritorială a populației poate fi urmărită încă din anul 1775, când partea de nord-vest a Moldovei a fost anexată de Imperiul Habsburgic și a devenit provincie distinctă, dar procese similare erau active și anterior acestui moment. Administrația de la Viena a activat politici de colonizare cu miză economică și strategică. Meșteșugari germani din Boemia au întemeiat Karlsberg (Gura Putnei) și Fürstenthal (Voievodeasa), beneficiind de terenuri și scutiri de taxe. Concomitent, rutenii au avansat dinspre Galiția, atrași de un sistem juridic și fiscal echilibrat, dar și de obligații de muncă mult reduse față de cele din teritoriile poloneze (Nistor, 1915). Huțulii, prezenți în Obcine încă din secolul al XVII-lea, și-au construit gospodării dispersate pe cursul superior al Sucevei, ocupându-se cu creșterea animalelor și exploatarea lemnului. Evreii erau implicați într-o gamă largă de ocupații, incluzând comerț, intermediere economică, mici ateliere meșteșugărești, valorificarea resurselor forestiere și profesii liberale. În paralel, românii din Moldova au imigrat cu capital gospodăresc propriu (unelte, semințe, animale), fără să apară conflicte cu populația locală. Pentru cei din Transilvania, împovărați de dări, lipsiți de orice drept de proprietate asupra pământului pe care îl lucrau și marginalizați din cauza apartenenței la confesiunea ortodoxă, trecerea munților a devenit o opțiune de supraviețuire. Unirea Bucovinei cu România a reorientat mobilitatea prin politici de omogenizare și reconfigurări administrative. În anii '40, germanii au fost strămutați prin programul „Heim ins Reich”, iar cei rămași au fost trimiși în Uniunea Sovietică pentru a reconstrui așezările industriale distruse de război. Comunitatea evreiască a fost deportată în Transnistria, puținii supraviețuitori revenind, la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, într-un climat ostil, marcat de frică, exproprieri și marginalizare. În perioada comunistă, mobilitatea internă a fost controlată administrativ (domiciliu fix, acces limitat la marile orașe), dar navetismul a legat satele de centrele apropiate (Rădăuți, Suceava). Industrializarea și exploatarea forestieră au atras muncitori sezonieri în Brodina și Putna; în sens invers, profesori, medici și ingineri agronomi sau silvici au deservit ruralul. Pe plan extern, emigrarea germanilor s-a realizat în anii '70 prin acorduri bilaterale, având la bază compensații financiare, același sistem fiind folosit și în cazul evreilor.

După 1989, se declanșează exodul spre centre urbane și spre Europa Occidentală. De la mijlocul anilor '90, urmează reveniri parțiale pe fondul restituirii proprietăților agricole.

Totodată, se consolidează migrația circulatorie în UE, bazată pe rețele de rudenie și consăteni. În paralel, emigrarea definitivă (mai ales a persoanelor cu un nivel superior de educație) aduce remitențe, dar erodează capitalul uman local. După 2020, migrația de revenire depășește temporar plecările, printre motive numărându-se pandemia, pensionările, economiile acumulate, investițiile în locuințe ori afaceri, reîntregirile familiale. Reinserția se dovedește fragilă în absența unui cadru favorabil, de aceea apare fenomenul de remigrare.

Datele privind plecările și stabilirile cu domiciliul, preluate din aplicația Tempo online indică patru modele distincte ale bilanțului migrator, individualizate pe baza mediilor calculate pe ultimele trei decenii. Depopularea severă, persistentă este specifică pentru comunele Izvoarele Sucevei și Ulma, caracterizate de izolare geografică, economie puțin diversificată, rețele externe timpurii care au stabilizat „coridoare” de plecare. Izvoarele Sucevei înregistrează cea mai accentuată pierdere a populației, cu o medie de -16,3‰ în perioada 1992-2001 și -8,2‰ în următoarele două decenii. Ulma are un profil asemănător, cu valori de -11‰ în primele două decenii și de -6,4‰ în 2012-2023. Emigrația nu a coborât sub 12‰, în timp ce imigrația a oscilat între 1,6‰ (2003) și 17,2‰ (1996). Pierderi moderate, dar constante apar în cazul comunelor Brodina și Straja, care beneficiază de o accesibilitate teritorială mai bună comparativ cu alte localități montane, precum și de condiții de trai stabile și atractive pentru populația rezidentă. Referitor la Sucevița, bilanțul migratoriu cunoaște oscilații, dar tendința este una de creștere a imigrației, care a înregistrat un vârf în 2019 (21,1‰). Printre explicații se numără localizarea geografică și prezența ansamblului monahal. Singura comună care păstrează un bilanț pozitiv pe toată perioada analizată este Putna, cu o capacitate crescută de polarizare și retenție a populației. Valoarea maximă a emigrației a fost de 19,1‰, în 2022, iar cea a imigrației, 26,2‰, în 1995.

Evoluția și structura așezărilor umane

Definițiile propuse în literatura geografică subliniază caracterul complex al așezării umane, privită atât ca grupare de populație și construcții (Erdeli, 1999), cât și ca spațiu organizat economic, social și cultural (Cucu, 1981).

În prezent, conform clasificării prevăzute de Legea nr. 351/2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, regiunea studiată cuprinde șase sate reședință de comună și șaptesprezece sate componente, cu o dispunere și o funcționalitate care reflectă adaptarea la relieful montan și la resursele disponibile.

Vechimea așezărilor este documentată prin descoperiri arheologice, dar și prin acte medievale și surse moderne. Materialele litice de la Straja (Andronic et al., 2004) sau monedele medievale de la Putna și Sucevița (Matei și Emandi, 1982) atestă o prezență umană veche, în timp ce hrisoavele emise de domnitorii moldoveni confirmă consolidarea satelor odată cu daniile de pământ și rolul mănăstirilor ca centre economice și culturale. Primele mențiuni documentare sunt cele ale satelor Putna (1468) și Izvoarele Sucevei (1501), care marchează intrarea acestor comunități în circuitul oficial, deși popularea lor fusese mai timpurie. Epoca habsburgică a adus politici de colonizare și toponime noi, exemplificate prin Karlsberg și Fürstenthal, localități apărute datorită coloniștilor germani din Boemia. Secolele XIX-XX au înregistrat atât recunoașterea unor cătune huțule ca sate (Dubiușca sau Ehrește), cât și dispariția altora prin măsuri administrative (Buc, Jităria) (Fig. 4.6).

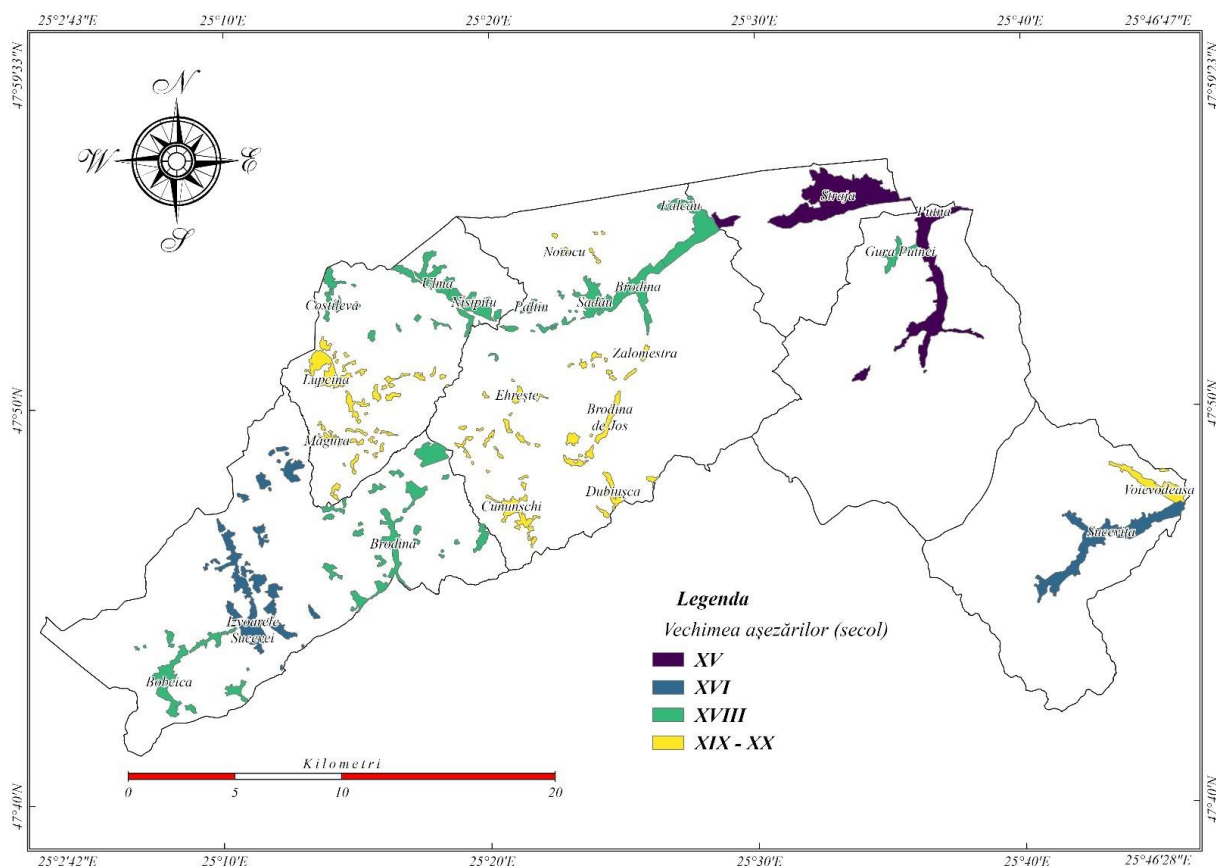

Figura 4.6. Vechimea localităților din regiunea de studiu

Tipologia așezărilor rurale indică o conformare la particularitățile spațiului montan. Așezările risipite, cum sunt Cununșchi, Dubiușca, Ehrește și Norocu din comuna Brodina sau Bobeica din Izvoarele Sucevei, reflectă modul în care gospodăriile s-au dispersat pe versanți și platforme, în contact direct cu pășunile și pădurile. În contrast, așezările răsfricate, de tip liniar sau tentacular, oferă o structură mai organizată, de exemplu Straja, care se individualizează printr-un plan poligonal. Voievodeasa ilustrează modelul satului adunat (Iosep, 1999), cu locuințe compacte și acces ușor la facilitățile comunitare. Din perspectiva poziției geomorfologice a vetrei, se disting: sate de terasă, dezvoltate pe trepte stabile (Putna sau Straja); sate de versant, expuse riscurilor geomorfologice și climaterice (Costileva sau Norocu); sate de plai, de tip dispersat, specifice suprafețelor de eroziune din Obcine (Cununșchi, Zalomestra); sate mixte, în care locuințele se dispun atât pe fundul văilor, cât și pe versanți, exemplificate de Izvoarele Sucevei și Brodina de Jos. Altitudinea constituie un criteriu suplimentar de clasificare. Cele mai multe sate se află sub 800 m (Sucevița, Putna, Straja), dar există și comunități situate între 800 și 1200 m (Izvoarele Sucevei, Ulma, Brodina), iar pentru Bobeica se înregistrează locuințe permanente la peste 1300 m. Majoritatea satelor prezintă un contur neregulat, rezultat al extinderii treptate și al încorporării constrângerilor naturale. Se întâlnesc însă și tipuri specifice: sate liniare, așezate de-a lungul apelor și drumurilor (Brodina de Jos, Paltin), sate tentaculare, dezvoltate la confluențe (Brodina, Falcău), sate areolare, cu vetre complexe (Straja) și sate cu formă regulată, proiectate în mod geometric și dens populate (Voievodeasa, Gura Putnei).

Din punct de vedere *demografic*, recensămintele din secolele XIX-XX au înregistrat sate mijlocii ca Sucevița, Voievodeasa sau Gura Putnei, sate mari, cum este Putna și sat foarte mare, Straja, care depășea 3000 de locuitori încă din 1910. La polul opus se află cătunele, cu mai puțin de 100 de locuitori și condiții de viață dificile (Norocu, Cununșchi). Un secol mai

târziu, la recensământul din 2021, rețeaua de sate prezintă o ierarhie demografică la baza căreia se află satele foarte mici (Cununschi, Dubiușca și Norocu), ce păstrează caracterul autentic al locuirii montane. Urmează satele mici, cuprinse între 101 și 500 de locuitori, cum sunt Ulma, Măgura sau Nisipitu, care rămân atașate practicilor agropastorale. Satele mijlocii, situate între 501 și 1500 de locuitori, de exemplu Falcău sau Brodina, au funcții mixte. În categoria satelor mari se încadrează Putna, care valorifică patrimoniul religios și cultural, în timp ce Straja, cu peste 3000 de locuitori, își menține poziția de nucleu demografic major al zonei.

Clasificarea așezărilor rurale după *profilul economic* evidențiază, pentru anul 1966, localități monofuncționale, axate aproape exclusiv pe creșterea animalelor (Bobeica, Ehrește, Izvoarele Sucevei) sau pe industrie (Falcău), dar și sate cu funcții mixte, agricultura fiind completată de exploatarea forestieră (Ulma, Straja), de servicii (Norocu) ori de industrii de prelucrare (Putna, Sucevița, Brodina de Jos). Schimbările politice și economice de după 1989 au dus la declinul agriculturii de subzistență și la dispariția multor unități industriale. Populația tânără s-a orientat spre alte regiuni, în timp ce localnicii rămași au găsit alternative în mici activități comerciale sau în turism.

Cunoașterea acestor realități este deosebit de utilă în perspectiva constituirii Parcului Păcii Bucovina. Pe de o parte, patrimoniul construit și specificul local pot susține inițiative educaționale și activități dedicate valorificării tradițiilor și peisajului cultural. Pe de altă parte, politicile de dezvoltare rurală necesită o fundamentare corectă pentru a răspunde nevoilor comunităților.

CAPITOLUL 5. PARCUL PĂCII BUCOVINA

Capitolul privind Parcul Păcii Bucovina reprezintă punctul de convergență al analizei, reunind premisele naturale și antropogene discutate anterior într-o abordare aplicată asupra unei arii protejate transfrontaliere.

Un element central al cercetării îl constituie formularea unei viziuni pentru constituirea Parcului Păcii Bucovina. Proiectul este gândit să se construiască în etape:

- declararea unei arii protejate pe teritoriul României, sub forma Parcului Natural Bucovina sau a unei rezervații a biosferei;
- extinderea către un parc transfrontalier care să includă ariile protejate din Ucraina;
- integrarea, pe termen lung, într-o rețea mai amplă de arii protejate din Carpați, de tip „Carpathian Peace Park” (Fig. 5.1).

Acest demers progresiv subliniază atât realismul propunerii, cât și potențialul său de a deveni un model de cooperare transfrontalieră în Europa Centrală și de Est.

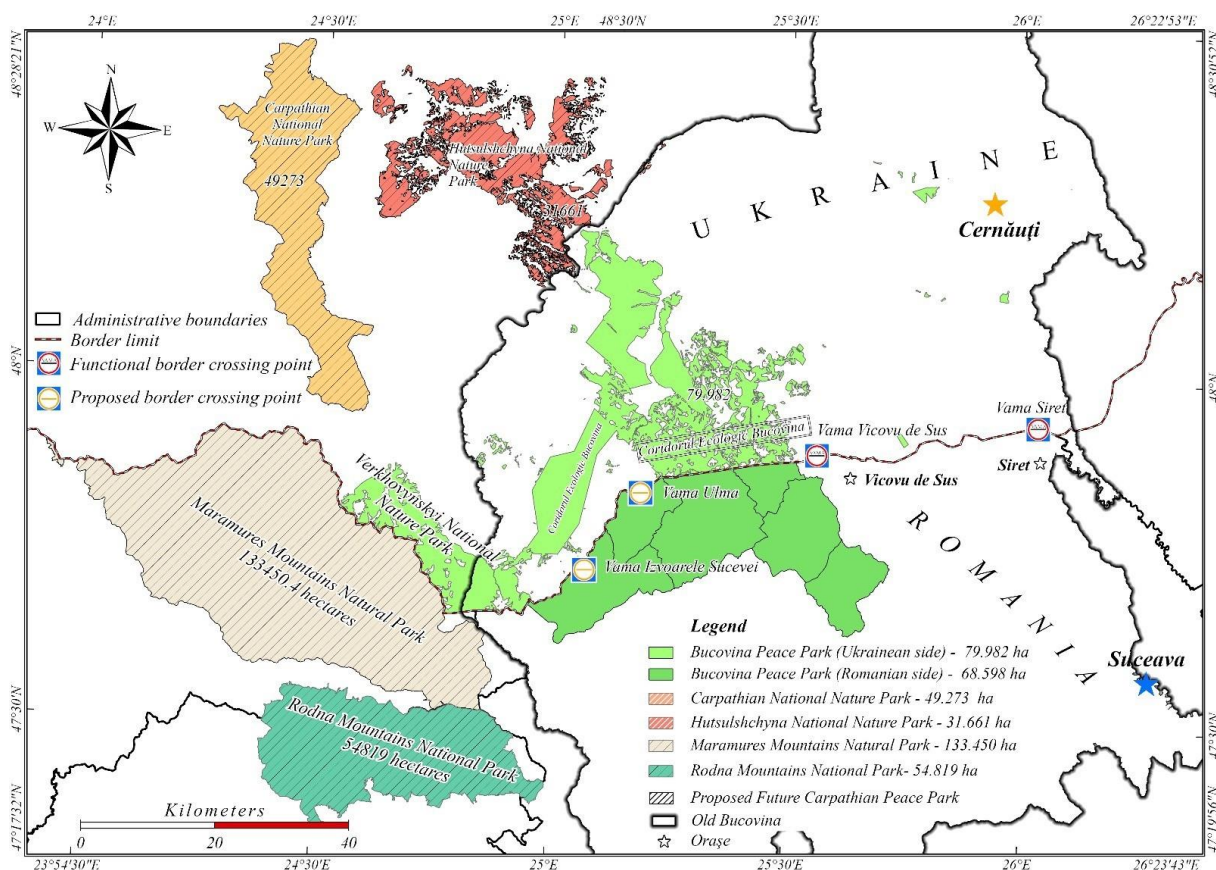

Figura 5.1. Parcul Păcii Bucovina (România și Ucraina) și parcurile naționale și naturale din vecinătatea graniței româno-ucrainene, posibile componente ale Carpathian Peace Park Network

Argumentele pentru înființarea parcului derivă din observații directe asupra mediului, din transformările recente ale spațiului rural și din necesitatea unei administrări coerente într-o zonă de frontieră caracterizată de dezechilibre ecologice, sociale și geopolitice.

Regiunea montană a Bucovinei reunește păduri de fag și molid, pajiști și zone ripariene, constituind o infrastructură verde cu rol important în menținerea echilibrului ecologic. Aceste ecosisteme contribuie la reglarea regimului hidrologic, la stabilizarea versanților, la protecția solului și la stocarea carbonului, diminuând efectele schimbărilor

climatice. Apropierea de un spațiu afectat de conflict militar readuce în atenție noțiunea de ecocid, care se asociază cu degradarea deliberată a mediului.

Istoria Bucovinei, marcată de apartenența inițială la Moldova medievală, de colonizările habsburgice și de diversitatea etnică ce i-a conferit renumele de „Mica Austrie” (Hrenciuc, 2005), a influențat structura socială și culturală a regiunii. Secolul al XX-lea a adus rupturi majore, prin divizarea teritoriului, deportări și politicile de uniformizare ale regimurilor totalitare. După 1991, independența Ucrainei a creat noi oportunități de colaborare, iar elementele comune, printre care se numără patrimoniul arhitectural, tradițiile și modul de valorificare a resurselor montane, au continuat să funcționeze ca repere de legătură între comunitățile aflate pe ambele părți ale graniței.

Din perspectivă socială și demografică, regiunea se caracterizează prin particularități care reclamă soluții adaptate. Natalitatea se menține peste media rurală națională, însă nu asigură pe deplin reînnoirea generațiilor. Structura pe vârste indică o pondere relativ ridicată a tinerilor și a populației adulte active, în contrast cu o proporție mai redusă a vârstnicilor. Migrația externă a cunoscut etape distincte în ultimele decenii, devenind treptat circulară și influențând organizarea vieții familiale. Revenirea unei părți dintre migranți a generat efecte pozitive, ilustrate prin investiții în gospodării, inițiative economice și implicare civică. Totuși, acțiunile existente rămân dispersate, iar lipsa unor mecanisme de coordonare limitează impactul lor pe termen lung.

Din punct de vedere economic, restructurările de după 1990 au determinat reducerea drastică a numărului de salariați și dispariția unor unități industriale și forestiere. Agricultura de subzistență, activitățile tradiționale și remitențele au rămas principalele surse de trai, în timp ce produsele locale și meșteșugurile oferă premise pentru integrarea într-un model de dezvoltare durabilă, adaptat specificului montan.

Regiunea are și o valoare științifică. Diversitatea ecosistemelor oferă condiții pentru monitorizarea pe termen lung a calității apei, aerului și vegetației, facilitând și documentarea unor specii rare sau amenințate. În paralel, cunoștințele locale pot fi valorificate în studii de geografie umană, antropologie și sociologie rurală. Dimensiunea educațională completează analiza, oferind oportunități de învățare aplicată prin contact direct cu mediul și implicând comunitățile locale.

Fundamentarea juridică a inițiativei se sprijină pe un ansamblu de reglementări internaționale și naționale. Convenția privind Diversitatea Biologică, Strategia UE pentru biodiversitate 2030, Pactul Verde European, rețeaua Natura 2000, Directiva-cadru privind apa și Convenția de la Aarhus susțin extinderea ariilor protejate, restaurarea ecosistemelor și participarea publică. La nivel național, cadrul legislativ definit prin OUG nr. 57/2007 și prin actele normative subsecvente stabilește criteriile și procedurile pentru desemnarea ariilor naturale protejate. Zona analizată îndeplinește aceste cerințe prin prezența habitatelor valoroase, a speciilor de interes conservativ și a unui peisaj cu un grad redus de fragmentare.

Beneficii și relevanțe anticipate

Înființarea Parcului Păcii Bucovina implică atât delimitarea unei arii protejate, cât și apariția unor noi forme de colaborare, cu beneficii concrete pentru natură și pentru oameni.

Circulația liberă a carnivorelor mari (ursul brun, lupul și râsul) prin coridoare ecologice ar menține diversitatea genetică și ar crește reziliența la schimbările climatice. Refacerea habitatelor acvatice și monitorizarea permanentă a calității apei creează premise pentru un ecosistem sănătos. Evitarea exploatărilor intensive și aplicarea unor practici forestiere durabile mențin funcționalitatea sistemului natural, în integralitatea sa.

Un alt câștig major al Parcului Păcii Bucovina se leagă de revitalizarea economiei locale. Ecoturismul poate deveni un sprijin pentru satele cu perspective reduse. Traseele tematice care valorifică turismul cultural ar lega mănăstirile Putna și Sucevița, colecția etnografică din Brodina, casa-muzeu din Straja sau atelierile de încondeiere din Izvoarele Sucevei cu târguri și festivaluri locale, oferind vizitatorilor experiențe complete. Produsele agro-pastorale pot fi aduse în prim-plan prin certificări de calitate și prin introducerea lor în circuite scurte de distribuție. Pensiunile, restaurantele și magazinele regionale pot susține astfel micii producători, contribuind la stabilitatea lor financiară.

Infrastructura parcului va respecta principiile durabilității, urmărindu-se realizarea unor unități de cazare alimentate cu energie regenerabilă, iar punctele de informare turistică și observatoarele faunistice vor fi construite din materiale locale. Un centru științific interdisciplinar, găzduit de parc, ar putea reuni ecologi, geografi, silvicultori și specialiști în științe sociale, interesați de dinamica ecosistemelor și de interacțiunea dintre natură și comunitățile montane.

Dimensiunea transfrontalieră sporește valoarea cercetării. Studiile comparative pot evidenția vulnerabilitățile comune și soluțiile funcționale dezvoltate pe fiecare parte a graniței, oferind modele de cooperare aplicabile și în alte regiuni. Parcul are și un însemnat potențial educațional. Școlile pot organiza tabere, ateliere și excursii tematice, prin care copiii și adolescenții descoperă direct mediul, tradițiile și istoria locului. Voluntariatul, campaniile de plantare și acțiunile de monitorizare a apei ori a biodiversității le oferă tinerilor ocazia de a învăța prin experimentare.

În localitățile în care migrația și îmbătrânirea demografică au slăbit structurile comunitare pot fi introduse servicii de sprijin social, care includ programe de calificare profesională și de dezvoltare personală. Acestea ar oferi o nouă șansă persoanelor vulnerabile prin stimularea inițiativelor economice la scară mică. Femeile pot juca un rol important în această transformare, prin promovarea produselor locale și prin transmiterea obiceiurilor care dau identitate comunităților. Diversitatea culturală a Bucovinei este ilustrată de meșteșuguri, cântece, dansuri și de gastronomia tradițională. Acestea pot fi prezentate vizitatorilor, dar și tinerilor din zonă, contribuind la menținerea unui climat de coeziune. O altă dimensiune este legată de calitatea vieții. Studiile de sănătate confirmă că timpul petrecut în natură scade tensiunea arterială, îmbunătățește somnul și întărește imunitatea.

Valoarea internațională oferă acces la fonduri europene dedicate cooperării, în special prin programul Interreg NEXT. În același timp, consultarea comunităților și implicarea lor directă în procesul decizional consolidează legitimitatea proiectului și garantează respectarea intereselor locuitorilor. Un alt avantaj este legat de mecanismele bilaterale de protecție, de patrulele comune și monitorizarea coordonată, care reduc riscurile asociate braconajului, tăierilor ilegale, incendiilor de pădure sau extinderii speciilor invazive.

Parcul capătă și un caracter simbolic. Situat la marginea estică a Uniunii Europene, poate avea un rol activ în redefinirea frontierei, susținând acele legături care, deși discrete, nu au dispărut niciodată.

Provocări și soluții în implementarea Parcului Păcii Bucovina

Implementarea oricărui proiect de anvergură presupune o serie de dificultăți, unele legate de realitățile locale, altele influențate de contextul regional și internațional.

În cazul Parcului Păcii Bucovina este necesară depășirea unor bariere instituționale și juridice. România aplică deja un sistem normativ consolidat la nivel european, în timp ce Ucraina se află în proces de adaptare legislativă, ceea ce generează diferențe în privința regimului de protecție și a mecanismelor de administrare. În plus, fragilitatea conjuncturii politice regionale și statutul de frontieră externă a Uniunii Europene introduc formalități

suplimentare. O soluție realistă constă în stabilirea, între cele două țări, a unui acord compatibil cu reglementările europene, care să definească responsabilitățile și competențele fiecărei părți. Iar un consiliu comun de coordonare, alcătuit din reprezentanți guvernamentali, autorități locale și organizații de mediu, poate oferi stabilitate și continuitate.

La acestea se adaugă provocările legate de securitatea ecologică, respectiv tăieri ilegale de păduri, braconaj și pescuit neautorizat. Patrurile mixte româno-ucrainene și folosirea tehnologiilor moderne (drone, camere cu senzori termici) pot asigura o supraveghere eficientă, înlăturând orice element care ar putea să pună în pericol biodiversitatea sau să submineze încrederea comunităților în instituțiile statului.

Un obstacol major în dezvoltarea Parcului Păcii Bucovina îl constituie starea precară a infrastructurii. Drumurile care leagă satele sunt degradate sau chiar impracticabile iarna, punând în dificultate mobilitatea locuitorilor, activitatea specialiștilor în conservare și accesul vizitatorilor. Lipsesc spațiile de cazare adaptate principiilor ecologice, centrele de informare turistică, dar și mijloacele de transport public. Reabilitarea rețelei rutiere și deschiderea unor puncte suplimentare de frontieră ar permite configurarea unor rute ecoturistice continue. De asemenea, se pot construi structuri de vizitare cu rol educativ, iar fondurile europene pot sprijini introducerea de autobuze electrice și facilități pentru biciclete.

Defrișările extinse au redus conectivitatea funcțională, cu efecte asupra mobilității faunei, și au afectat stabilitatea versanților. Coridoarele ecologice pot restabili legăturile dintre habitate, iar utilizarea teledetecției ar monitoriza pericolul de eroziune. Sistemele acvatice, vulnerabile la poluarea difuză, sunt afectate de lipsa rețelilor de canalizare și epurare. De aceea, reabilitarea zonelor ripariene și aplicarea unor norme comune de gestionare reprezintă soluții pentru menținerea funcționalității ecosistemelor. Schimbările climatice dereglează tiparele de temperatură și precipitații, favorizând incendiile și bolile. Diversificarea compoziției vegetale și instituirea unor sisteme de avertizare determină reacții rapide și atenuarea riscurilor.

Viața comunităților montane este strâns legată de pășunat, exploatarea lemnului și mici activități agricole. În aceste condiții, apariția unor reguli noi de conservare poate fi percepută cu prudență. Este necesar un dialog continuu cu localnicii pentru a crea un climat de încredere și pentru integrarea nevoilor acestora în administrarea parcului.

Trasarea graniței, în anii '40, a întrerupt o serie de legături simbolice între comunitățile situate de o parte și de alta a ei. Dar acestea pot fi revitalizate prin derularea de programe culturale transfrontaliere, parteneriate educaționale sau itinerarii tematice dedicate patrimoniului comun.

Dificultățile de viziune dintre actorii implicați, mai exact autorități, ONG-uri, întreprinzători privați, locuitori, completează paleta provocărilor. De aceea, o platformă de cooperare permanentă, bazată pe schimb de idei și definirea unor linii comune de acțiune reprezintă un instrument indispensabil pentru buna funcționare a proiectului.

Resurse necesare funcționării Parcului Păcii Bucovina

Din punct de vedere financiar, continuitatea proiectului poate fi asigurată prin combinarea fondurilor europene (LIFE, INTERREG), a granturilor internaționale (GEF, WWF, UNEP) și a unor mecanisme locale de autofinanțare, cum sunt taxele simbolice pentru trasee ghidate sau promovarea produselor tradiționale sub un brand propriu. Credibilitatea este sporită prin parteneriate cu universități și institute de cercetare. Colaborarea cu UNESCO ar deschide calea către recunoașterea regiunii ca rezervație a biosferei. Managementul financiar eficient, cu prioritizarea investițiilor, audit periodic și raportare transparentă, garantează stabilitatea și încrederea investitorilor.

Resursele umane includ atât specialiști în domenii complementare (biologi, geografi, silvicultori, arhitecți, experți în turism durabil), cât și localnici, care dețin cunoștințe practice și păstrează legătura afectivă cu spațiul natal. Voluntariatul, campaniile de educație ecologică și implicarea civică a tinerilor sporesc energia comunitară și ancorează proiectul în realitatea cotidiană.

Infrastructura materială este gândită să fie prietenoasă cu mediul: panouri informative din lemn, centre de vizitare alimentate cu energie solară, puncte de colectare selectivă a deșeurilor și echipamente pentru activități educative interactive. Digitalizarea și tehnologia modernă pun la dispoziție instrumente eficiente: drone pentru monitorizarea pădurilor, aplicații mobile cu hărți interactive și cartografiere participativă realizată cu implicarea populației rezidente.

Resursele sociale și culturale sunt bine reprezentate de patrimoniul imaterial, exprimat prin cântece, dansuri, meșteșuguri și obiceiuri, toate oferind autenticitate și atractivitate parcului. Centrele educaționale și culturale, dezvoltate cu sprijinul școlilor și al organizațiilor neguvernamentale pot deveni spații de transmitere a acestor valori. În fine, resursele simbolice dau inițiativei o identitate aparte: o poartă din lemn decorată cu motive tradiționale și inscripționată în mai multe limbi, gândită împreună cu meșteșugarii locali, poate să exprime ideea de trecere către un spațiu al cooperării și al păcii.

Valori culturale și identitate în zona Parcului Păcii Bucovina

Un demers orientat spre durabilitate și coeziune, așa cum este conceput parcul păcii, presupune și o bună înțelegere a valorilor care dau consistență locuirii.

Gospodăria tradițională ilustrează felul în care oamenii s-au raportat, din vechime, la mediul lor. Casa din bârne de brad sau molid, așezată pe temelie de piatră și acoperită cu draniță se potrivea perfect condițiilor climatice. Organizarea interioară era simplă, dar funcțională, cu tindă și una sau două camere. În ceea ce privește mobilierul, piesa de rezistență era lada de zestre, cea care păstra lucruri de preț și spunea povestea unei familii. Grajdul, șura și șopronul completau ansamblul. În comunitățile huțule, gospodăria de tip „ocol întărit”, cu poartă acoperită și construcții dispuse compact, părea o mică fortăreață, integrată firesc în peisajul montan. La Voievodeasa, sub influența coloniștilor germani, casele s-au aliniat la stradă, având acoperișuri în două ape și fațade simple, fără decorațiuni sculptate sau prisme.

Costumul popular marchează, în prezent, praguri ale vieții (sărbători, nuntă, participarea la slujba de duminică) și transmite între generații tehnici de lucru și un anumit simț estetic. Piesa emblematică este cămașa cu altiță, inclusă la 1 decembrie 2022 în patrimoniul imaterial al umanității. În contextul parcului, veșmintele tradiționale capătă funcții educative și simbolice, devenind suport pentru ateliere și șezători, resursă pentru formarea ghizilor locali și element de bază în afirmarea unui brand identitar.

Ocupațiile tradiționale reflectă un mod de viață organizat după calendarul sezonier și se sprijină pe resursele locale. Fânețele rămân un element de bază al activităților agricole, întreținerea lor implicând întreaga familie. Pădurea însoțește viața comunităților. Lemnul asigură încălzire, este folosit pentru construcții, mobilier și unelte, iar poienile și liziera favorizează apicultura. Fructele de pădure, ciupercile comestibile, plantele medicinale, mugurii și rășinile completează resursele forestiere. Stânele păstrează și în prezent un rol important. Așezate pe pășunile de altitudine, organizează colectarea laptelui și prelucrarea primară, dar transmit și cunoștințe agro-pastorale

Meșteșugurile populare au izvorât din nevoile concrete ale traiului de zi cu zi, purtând, în același timp, o încărcătură artistică și simbolică. Încondeierea ouălor, înscrisă în

patrimoniul cultural imaterial din România din 2023, se remarcă prin bogăția motivelor și a cromaticii. Cel mai vechi și mai răspândit motiv în satele huțule de pe Valea Sucevei este înfățișarea cerbului (Șandro, 2005). Dacă avem în vedere paleta de culori, observăm că la Brodina predomină roșul închis, la Ulma, galbenul se alătură verdelui crud, iar la Izvoarele Sucevei se folosesc tonuri de verde care aduc aminte de pădure. Țesutul la război continuă să creeze obiecte textile cu funcție practică și afectivă, integrate în zestrea fetelor și în ritualurile familiale. Prelucrarea lemnului, prezentă în arhitectură, mobilier și obiecte ritualice, arată măiestria meșterilor de a valorifica resursele pădurii și de a conferi fiecărei piese un rost. În paralel, cornul de cerb și piatra au fost transformate în obiecte decorative sau funcționale, iar cojoacele, pieptarele și bundițele încă se confecționează la Straja.

Lăcașurile de cult includ mănăstirile Putna (ctitorie a lui Ștefan cel Mare și necropolă domnească), Sucevița (intrată în 2010 în Patrimoniul Mondial UNESCO pentru cromatică sa distinctă) și Sihăstria Putnei, reînființată în 1990. Tot la Putna se află Biserica Dragoș Vodă, ridicată în primii ani ai secolului al XV-lea (Baboș și Linderson, 2002), iar la Sadău coexistă două biserici de lemn din secolul al XIX-lea, una greco-catolică și una ortodoxă.

Colecțiile etnografice pot fi privite ca adevărate muzee vii, iar cei care le trec pragul nu găsesc aici vitrine, ci povești spuse prin intermediul exponatelor păstrate cu grijă. La Brodina, Paul Torac reconstituie universul huțul prin obiecte de uz casnic, unelte, țesături și lăzi de zestre. La Straja, casa-muzeu donată parohiei de Dorin Pătrăucean găzduiește vase, mobilier, icoane, instrumente, scrisori și medalii, toate cu proveniență locală. Familia Bîcu păstrează la Putna o locuință de sfârșit de secol XIX, cu război de țesut, piese din ceramică, sticlă și lemn.

Monumentele comemorative sunt reprezentate de Obeliscul din Voievodeasa (1888), care marchează trecerea arhiducelui Rudolf, piramida de piatră din Falcău (1879), ce amintește jubileul imperial și monumente ale eroilor, prezente în fiecare comună, ca expresie a recunoștinței față de jertfele din conflictele secolului al XX-lea.

Forme de turism compatibile cu valorile Parcului Păcii Bucovina

Practicile turistice reprezintă modalități prin care comunitățile pot transforma resursele naturale și patrimoniul cultural într-un capital capabil să susțină dezvoltarea durabilă.

Turismul bazat pe natură oferă una dintre cele mai firești direcții. Observarea păsărilor și a mamiferelor sălbatice reprezintă o activitate de nișă, care atrage vizitatori responsabili și aduce beneficii directe conservării. Silvoturismul și silvoterapia adaugă o latură legată de sănătate și echilibru interior, punând pădurea în centrul experienței turistice.

Agroturismul, la rândul său, integrează vizitatorii în viața cotidiană a satului. Participarea la activități agricole, descoperirea bucătăriei locale sau familiarizarea cu meșteșugurile casnice dau sens unor experiențe autentice. Stânele și păstrăvăriile familiale completează acest tablou.

Turismul cultural și cel religios oferă acces la un patrimoniu impresionant, din care fac parte colecțiile etnografice, festivalurile locale, mănăstirile încărcate de simboluri. *Turismul de memorie* are în vedere cimitirele vechi și monumentele comemorative.

Formele inovatoare de turism, cum sunt cel indus de filme, cel fotografic sau gastronomic, diversifică imaginea parcului. Punctele gastronomice, de pildă, devin spații de interacțiune între vizitatori și comunitate, aducând la lumină rețete moștenite, pline de savoare.

Scenarii de revitalizare rurală în contextul Parcului Păcii Bucovina

Regiunea montană din nordul județului Suceava trece printr-o schimbare lentă, dar continuă. Populația scade, media de vârstă crește, iar meșteșugurile străvechi se estompează. Pe baza observațiilor din teren și a provocărilor întâlnite în zonă, schițăm trei scenarii de revitalizare care pot ghida autorități, instituții partenere, cercetători și lideri locali.

Scenariul conservator propune o cale de dezvoltare bazată pe resursele deja existente în satele de la graniță, puse în valoare printr-o gestionare responsabilă. Parcul Păcii Bucovina devine un cadru în care tradițiile pastorale, exploatarea resurselor forestiere și meșteșugurile locale sunt adaptate la nevoile prezentului. Turismul experiențial este integrat firesc în această abordare. Vizitatorii au posibilitatea de a descoperi biodiversitatea prin intermediul traseelor tematice, pot participa la ateliere de artizanat, pot vizita gospodării și stâne transformate în puncte de popas. Progresul economic se sprijină pe activități prietenoase cu mediul, de exemplu apicultura ecologică, recoltarea atentă a fructelor de pădure, ciupercilor sau plantelor medicinale, prelucrarea lemnului în ateliere de familie. Produsele rezultate pot fi promovate sub un brand asociat cu parcul, adăugând valoare atât pentru turiști, cât și pentru locuitori. În paralel, infrastructura necesară trebuie să se integreze în mediu și să se utilizeze materiale locale pentru construirea pensiunilor, a centrelor de informare turistică sau a refugiilor pentru observarea faunei. Reușita scenariului depinde de capacitatea comunităților de a coopera și de a atrage parteneriate cu universități, organizații de mediu și rețele de turism durabil. Afirmarea regiunii se sprijină pe patrimoniul transmis peste generații și capătă forță prin implicarea oamenilor care aleg să rămână ancorați în spațiul natal.

Scenariul reparator aduce în prim-plan diaspora ca resursă activă pentru revigorarea comunităților montane. Plecărilor masive de după 1990 au golit satele de tineri, dar legătura afectivă cu locul de obârșie nu s-a pierdut. Vizitele periodice, ajutorul trimis familiilor și implicarea în proiecte comunitare confirmă dorința celor aflați în străinătate de a rămâne conectați la meleagurile de origine. Parcul Păcii Bucovina are rolul unei punți între lumea de acasă și cea de peste hotare. Rețelele religioase, culturale sau profesionale care s-au dezvoltat pe teritoriul altor state pot sprijini reabilitarea școlilor, dotarea bibliotecilor, organizarea unor festivaluri sau desfășurarea taberelor pentru copii. Se propune o „economie a revenirii”, în care resursele și experiențele acumulate de reprezentanți ai diasporei să fie investite în pensiuni, ateliere meșteșugărești, puncte gastronomice sau mici ferme. Prin sprijin instituțional și implicarea autorităților locale, inițiativele individuale pot evolua în nuclee de progres, cu efecte asupra ocupării forței de muncă și a reducerii dependenței de migrație.

Scenariul transformator propune o schimbare de paradigmă. Satele din Bucovina montană devin spații de experiment și înnoire, în măsură să îmbine tradiția cu tehnologia și să se adapteze vremurilor actuale. Reindustrializarea pe baze sustenabile se poate realiza prin ateliere de prelucrare a plantelor medicinale, centre de ambalare a fructelor de pădure, micro-iazuri piscicole sau unități de reutilizare creativă a materialelor. Se asigură locuri de muncă și se diversifică economia locală. La acestea se adaugă reconversia funcțională a gospodăriilor vechi și a colecțiilor etnografice în spații educative sau culturale în care tinerii, meșteșugarii și cercetătorii colaborează pentru a transmite cunoștințe, dar și pentru a crea noi forme de expresie. Dimensiunea transfrontalieră oferă o deschidere suplimentară, apropiind comunitățile din România și Ucraina prin teme comune: protejarea ecosistemelor carpatice, educația pentru pace, schimburile culturale și revitalizarea peisajului agro-pastoral. Programele pentru tineri pot fi sprijinite de rețele europene și parteneriate universitare. Implicarea diasporei aduce resurse și experiențe internaționale. Este o direcție ambițioasă, care cere perseverență și colaborare, dar care poate transforma regiunea într-un etalon european de renaștere rurală și cooperare transfrontalieră.

Promovarea Parcului Păcii Bucovina

Înțelegerea, asumarea și sprijinirea Parcului Păcii Bucovina presupun existența unei strategii de comunicare centrate pe comunitatea autohtonă.

O rețea de *ambasadori ai parcului*, incluzând meșteșugari, artiști, fotografi, ghizi sau simpli localnici care împărtășesc povești personale, conferă autenticitate. Prezența lor în campanii, podcasturi sau materiale video construiește un sentiment de apartenență.

Materialele tipărite rămân indispensabile. Broșurile, hărțile și ghidurile tematice pot oferi vizitatorilor informații clare despre biodiversitate, trasee, obiective culturale și reguli de vizitare. Distribuite în școli, biblioteci, centre de informare turistică sau la târguri, aceste resurse creionează o imagine unitară a parcului. Obiectele promoționale au, la rândul lor, o funcție simbolică. Tricouri, sacoșe textile, căni de ceramică sau sticle reutilizabile, toate realizate din materiale sustenabile, transmit ideea de responsabilitate și continuitate.

Mijloacele multimedia deschid o cale rapidă și atractivă de comunicare. Filmele de prezentare, tururile virtuale, audioghidurile sau documentarele scurte pot reflecta identitatea parcului, beneficiind de vizibilitate sporită prin subtitrări multilingve și distribuire online. Rețelele sociale completează această imagine dinamică, oferind prin postări regulate, galerii foto sau transmisiuni live o prezență constantă și apropiată de public. Fotografia rămâne însă instrumentul cel mai expresiv. Fiecare cadru surprinde o emoție: lumina filtrată printre brazi, liniștea așezată peste satele de munte, detaliul unei porți din lemn sculptat. Promovarea parcului se face astfel prin imagini care invită la conexiune. Fotografiile de arhivă, așezate alături de cele actuale, pun în valoare transformările, continuitățile sau punctele sensibile ale patrimoniului local.

Promovarea Parcului Păcii Bucovina urmărește consolidarea statutului acestui spațiu ca reper recognoscibil, accesibil și apropiat, chiar și în absența unei experiențe directe.

CONCLUZII

Cercetarea demonstrează că regiunea montană a Bucovinei întrunește condițiile naturale și antropogene necesare constituirii unei arii protejate transfrontaliere, concepută ca Parc al Păcii.

Continuitatea geologică și biogeografică a arealului, alături de starea bună de conservare a ecosistemelor forestiere și de diversitatea habitatelor, conferă teritoriului o unitate ecologică relevantă pentru gestionarea patrimoniului natural din Carpații Orientali. Analiza componentelor fizico-geografice evidențiază potențialul acestui spațiu pentru protecția biodiversității și pentru administrarea responsabilă a resurselor naturale.

Studiul demografic relevă o regiune aflată sub presiunea migrației și a îmbătrânirii populației, dar care păstrează mecanisme de reziliență comunitară. Menținerea unui bilanț natural relativ favorabil comparativ cu mediul rural național, continuitatea practicilor tradiționale și atașamentul față de teritoriu constituie resurse sociale relevante pentru implementarea unui proiect de cooperare transfrontalieră. Diversitatea etnică și confesională, modelată de procese istorice complexe, alimentează dialogul intercultural, în timp ce rețeaua de așezări, adaptată condițiilor montane, impune politici diferențiate de dezvoltare și servicii adaptate dispersiei teritoriale. În acest context, constituirea Parcului Păcii Bucovina poate contribui la consolidarea coeziunii sociale și la valorificarea patrimoniului local în armonie cu obiectivele de conservare a mediului.

Experiențele internaționale analizate confirmă rolul ariilor protejate transfrontaliere ca instrumente de diplomatie de mediu și construire a încrederii între state. Aplicarea acestor principii în spațiul româno-ucrainean transformă frontiera dintr-o limită administrativă într-un spațiu de cooperare, susținând conceptul de securitate ecologică prin gestionarea comună a resurselor naturale.

Scenariile de evoluție elaborate indică faptul că viitorul regiunii depinde de capacitatea instituțională și comunitară de a integra protejarea biodiversității cu inițiative economice locale și participare socială. Dintre acestea, scenariul transformator, asociat realizării Parcului Păcii Bucovina, oferă cea mai coerentă perspectivă de revitalizare rurală, prin ecoturism responsabil, cooperare transfrontalieră și acces la mecanisme europene de finanțare.

Prin această propunere, Bucovina apare ca un teritoriu al echilibrului, în care conservarea naturii, experiența comunitară și cooperarea transfrontalieră se reunesc într-un proiect orientat spre responsabilitate și continuitate.

CONTRIBUȚII PERSONALE

Originalitatea cercetării rezultă din corelarea analizei fizico-geografice cu diagnosticul demografic și cu reflecțiile asupra relației dintre mediu și pace într-un areal montan caracterizat prin diversitate naturală și complexitate istorică. Studiul propune o interpretare interdisciplinară a Bucovinei, în care conservarea naturii, evoluția comunităților și cooperarea transfrontalieră sunt analizate ca procese convergente, orientate spre fundamentarea constituirii unui parc al păcii.

O contribuție importantă o reprezintă formularea unei viziuni etapizate privind constituirea Parcului Păcii Bucovina, construită pe instrumente juridice existente și pe realitățile locale. Demersul urmărește declararea unei arii protejate pe teritoriul României, sub forma Parcului Natural Bucovina sau a unei rezervații a biosferei, extinderea ulterioară într-un parc transfrontalier româno-ucrainean și integrarea, în perspectivă, într-o rețea regională de tip „Carpathian Peace Park”.

Aportul metodologic este evidențiat prin propunerea de zonare internă a viitorului Parc Natural Bucovina, realizată prin digitalizarea și analiza amenajamentelor silvice la nivel de parcelă (5.618 unități). Aplicarea criteriilor ecologice și geomorfologice a permis delimitarea unor zone funcționale conforme legislației ariilor protejate și adaptate nevoilor comunităților locale. Validată prin observații de teren, această metodă reprezintă o premieră pentru arealul studiat.

Din perspectivă teoretică, cercetarea adaptează concepte consacrate la nivel internațional la particularitățile frontierei estice a Uniunii Europene, definind Parcul Păcii Bucovina ca instrument de cooperare și consolidare a încrederii între România și Ucraina. În același cadru este valorificat argumentul simbolic al frontierei, reinterpretată ca spațiu de reconectare a ecosistemelor și comunităților separate istoric.

Pe plan demografic, studiul corelează reconstrucția evoluției populației, pe baza surselor istorice și statistice, cu analiza dinamicii, a mobilității și a structurilor demografice. Comparatiile desfășurate la nivel local, regional, județean și național au permis evidențierea unor tipare distincte de reziliență și vulnerabilitate comunitară în contextul migrației, al îmbătrânirii populației și al transformărilor socio-economice recente.

Dimensiunea aplicativă este consolidată prin valorificarea unor forme de turism emergente într-o abordare orientată spre conservarea biodiversității și consolidarea identității comunitare, precum și prin fundamentarea juridică și ecologică a inițiativei în acord cu legislația națională privind ariile protejate.

În completare, cercetarea propune scenarii de evoluție construite pe baza datelor empirice și a resurselor locale, evidențiind rolul potențial al Parcului Păcii Bucovina în revitalizarea comunităților montane și în consolidarea cooperării transfrontaliere.

Prin aceste contribuții, teza oferă un cadru interpretativ interdisciplinar și o fundamentare aplicativă pentru constituirea unei arii protejate transfrontaliere, deschizând direcții de cercetare și acțiune relevante pentru alte regiuni europene de frontieră.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Aamir Ali (2002). A Siachen Peace Park: The Solution to a Half-Century of International Conflict? *Mountain Research and Development*, vol. 22, No. 4, 316-319.
- Aflorei, I. (2009). *Izvoarele Sucevei, o comună din munții Bucovinei*. Suceava: Editura Accent Print.
- Agnew, J. (2008). Borders on the mind: Re-framing border thinking. *Ethics & Global Politics*, 1(4), 175-191. <https://doi.org/10.3402/egp.v1i4.1892>.
- Ali, S. H. (2007). *Peace Parks: Conservation and Conflict Resolution*. Cambridge, MA: The MIT Press, 406 pp., ISBN 978-0-262-51198-8.
- Ali, S. H., & Walters, T. (2018). The experiential peacebuilding cycle: Grassroots diplomacy, environmental education, and environmental norms. În J. de Rivera (Ed.), *Peace ethology: Behavioral processes and systems of peace* (73-91). Cham: Springer.
- Ali, S. H., & Watzin, M. C. (2013). Conservation, science and peace-building in southeastern Europe. În *Environmental security* (187-200). London: Routledge.
- Andronic, M. (2009). Prezențe ale omului preistoric în Carpații Bucovinei. *Arheologia Moldovei*, XXXII, 209-219.
- Apăvăloaiei, M., Chiriac, D., Lupu, N. (1970), Câteva observații geografico-economice referitoare la populația și așezările rurale din județul Suceava, *Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza”, Iași, s. II c, Geogr.*, t. XVI, 75-80.
- Balinskaia, A. (2024). Interstate environmental peacebuilding: A systematic review. *Environment and Security*, 1, 1-34.
- Bankoff, G. (2013). Making Parks out of Making Wars. Transnational Nature Conservation and Environmental Diplomacy in the Twenty-First Century. *Nation-States and the Global Environment: New Approaches to International Environmental History*, 76-95.
- Barbu, N. (1976). *Obcinele Bucovinei*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Barnett, J. (2001). *The meaning of environmental security: Ecological politics and policy in the new security era*. London: Zed Books.
- Barquet, K., & Andersson, I. (2020). Peace Parks: Nation Branding and Soft Power in Costa Rica. In R. Fletcher, B. Dowd-Urbe, & G. A. Aistara (Eds.), *The Ecolaboratory: Environmental Governance and Economic Development in Costa Rica* (247-261). University of Arizona Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvxw3pvp.18>.
- Barquet, K., Lujala, P., & Rød, J. K. (2014). Transboundary conservation and environmental peacemaking in Central America. *Political Geography*, 42, 1-11.
- Batisse, M. (1996). Biosphere reserves and regional planning: a prospective vision. *Nature & Resources* 31, 20-30.
- Bădăluță, Gh., Bădăluță, C. A., Mîndrescu, M., Istrate, D., Niga I. B. (2024). Origin and evolution of a peat bog from Northeastern Romania. *Analele Universității din Oradea, Seria Geografie*, 34(2), 92-104. <https://doi.org/10.30892/auog.34201-918>.
- Bălan, T. (1933). *Documente bucovinene (Vol. I: 1507-1653)*. Cernăuți: Editura Mitropoliei Bucovinei.
- Beeton, S. (2005). *Film-induced Tourism*. Clevedon: Channel View Publications.
- Bogdan, O., & Niculescu, E. (1999). *Riscurile climatice din România*. București: Editura Academiei Române.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The potentials and the pitfalls (Vol. 1)*. Washington, DC: WWF.

- Borrie, W. T., McCool, S. F. and Stankey, G. H. (1998) Protected area planning principles and strategies, in K. Lindberg, M. E. Wood and D. Engeldrum (Eds), *Ecotourism: A Guide for Planners and Managers*, Vol. 2 (North Bennignton: The Ecotourism Society), 133-154.
- Boutros-Ghali, B. (1992). An agenda for peace: Preventive diplomacy, peacemaking and peacekeeping. *International Relations*, 11(3), 201-218.
- Brânduș, C., Cristea, A. I. (2013). *Județul Suceava*. București: Editura Academiei Române.
- Bridgewater, P. B. (2002). Biosphere reserves: Special places for people and nature. *Environmental Science & Policy*, 5(1), 9-12.
- Brock, L. (1991) Peace through parks: the environment on the peace research agenda, *Journal of Peace Research*, 28(4), 407-423.
- Brown, L. (1977). *Redefining National Security*. Washington, DC: World Watch Institute.
- Busby, G., & Klug, J. (2001). Movie-induced tourism: The challenge of measurement and other issues. *Journal of Vacation Marketing*, 7(4), 316-332. <https://doi.org/10.1177/135676670100700402>.
- Butler, R. (2018). Sustainable tourism in sensitive environments: a wolf in sheep's clothing?. *Sustainability*, 10(6), 1789. <https://doi.org/10.3390/su10061789>.
- Buzan, B. (1991). New patterns of global security in the twenty-first century. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs)*, 431-451.
- Carius, A. (2006). Environmental peacebuilding. Environmental Cooperation as an Instrument for Crisis Prevention and Peacebuilding. Conditions for Success. *Adelphi Report*, 3(07).
- Carson, R. (1962). *Silent spring*. New York: Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company.
- Ceballos-Lascurain, H. (1996). *Tourism, ecotourism, and protected areas: The state of nature-based tourism around the world and guidelines for its development*. Gland: IUCN.
- Chifu, T. (1995). Contribuții la sintaxonomia vegetației pajiștilor din clasele *Molinio-Arrhenatheretea* Tx. 1937 și *Agrostietea stoloniferae* Oberd. et al. 1967 de pe teritoriul Moldovei. *Buletinul Grădinii Botanice Iași*, 5, 125-132.
- Chiriac, D. (1971). Câteva aspecte economico-geografice referitoare la evoluția populației și vetrelor așezărilor rurale din Moldova, *Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” Iași*.
- Ciachir, N. (1993), *Din istoria Bucovinei (1775-1944)*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Clinovschi, F., Maciucă, A., & Tomescu, C. V. (2004). The distribution of wooden forest species in the hydrographic basin of the Suceava. *Analele Universității din Oradea, Fascicula Silvicultură, IX*, 41-48.
- Cocerhan, C. (2012). *Bazinul râului Suceava pe teritoriul României-Valorificarea potențialului turistic* (Teză de doctorat). Universitatea București.
- Conca, K. (2001). Environmental cooperation and international peace. In *Environmental Conflict*, 225-247.
- Conca, K. (2024). Environmental Peacebuilding: Yesterday, Today, and Tomorrow. *The Journal of Social Encounters*, 8(1), 4-12.
- Conca, K., & Dabelko, G. (2002). *Environmental peacemaking*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

- Costăchescu, M. (1931). *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare, vol. I.* Iași: Viața Românească.
- Crețan, I. (2000). *Putna de altădată. Monografie etnografică și folclorică.* București: Editura Simetria.
- Curzon, G. (1907). *Frontiers.* Oxford: Clarendon Press.
- Czoernig, K. F. (1857). *Ethnographie der Österreichischen monarchie, I. Bd.* Wien: K.-K. Hof- und staatsdruckerei.
- Dalby, S. (2009). *Security and environmental change.* Cambridge: Polity Press.
- Dan, D. (1897). *Comuna Straja și locuitorii ei: Studiu istoric, topografic și folcloric.* Cernăuți: Societatea Tipografică Bucovineană.
- Dan, D. (1905). *Mănăstirea și comuna Putna.* București: Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”.
- Deudney, D. H., & Matthew, R. A. (Eds.). (1999). *Contested grounds: Security and conflict in the new environmental politics.* Albany, NY: State University of New York Press.
- Dresse, A., Fischhendler, I., Nielsen, J., & Zikos, D. (2018). Environmental peacebuilding: Towards a theoretical framework. *Cooperation and Conflict*, 54, 119-99. <https://doi.org/10.1177/0010836718808331>.
- Duffy, R. (2001). Peace parks: The paradox of globalisation. *Geopolitics*, 6(2), 1-26.
- Emandi, E. I., & Roman, L. (1994). Bucovina și spațiul demografic românesc. Studiu demopolitic și statistic (1775-1940). *Hierasus*, IX, 397; *Geopolitica*, I, 391-448. Botoșani/Iași.
- Fall, J. (2011). Growing pains: When weedy others take over the garden. *Bollettino della Società Geografica Italiana*, 14(4), 125-135.
- Flamm, P., & Kroll, S. (2024). Environmental (in) security, peacebuilding and green economic recovery in the context of Russia's war against Ukraine. *Environment and Security*, 2(1), 21-46.
- Floyd, R., & Matthew, R. A. (2013). *Environmental security.* London: Routledge.
- Florea, N., & Munteanu, I. (Eds.). (2003). *Sistemul Român de Taxonomie a Solurilor (SRTS-2003).* București: Editura Estfalia.
- Foley, M., & Lennon, J. J. (1996). JFK and dark tourism: A fascination with assassination. *International Journal of Heritage Studies*, 2(4), 198-211. <https://doi.org/10.1080/13527259608722178>.
- Gandhi, M. K. (1951). *Non-violent resistance.* Ahmedabad: Navajivan Trust.
- Garrod, B. (2003). Local participation in the planning and management of ecotourism: A revised model approach. *Journal of Ecotourism*, 2(1), 33-53.
- Gartzke, E., Li, Q., & Boehmer, C. (2001). Investing in the peace: Economic interdependence and international conflict. *International Organization*, 55(2), 391-438. <https://doi.org/10.1162/00208180151140612>.
- Ghimire, K. B. and Pimbert, M. P. (Eds) (1997) *Social Change & Conservation: Environmental Politics and Impacts of National Parks and Protected Areas* (London: Earthscan for UNRISD).
- Giosu, V. (1972). Mobilitatea teritorială a populației României: Contribuții geografice. *Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași, seria Ilc, Geografie*, XVIII, 95-109.

- Giurescu, C. C. (1946). *Istoria Românilor*. București: Fundația Regală pentru Literatură și Artă.
- Gorovei, A. (1937). *Ouăle de Paști: studiu de folklor*. București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Impr. Națională.
- Goudie, A. S. (2004). *Encyclopedia of geomorphology*. London: Routledge.
- Grichting, A. (2010, July). Boundaries in movement: The Cyprus buffer zone as a third landscape. În *TOP Biodiversity Cyprus 2010 Conference Proceedings*.
- Grichting, A., & Kim, K. G. (2013). The Korea DMZ: From a red zone to a deeper shade of green. În K. G. Tidball & M. Krasny (Eds.), *Greening in the red zone: Disaster, resilience and community greening*, 197-201. Dordrecht: Springer Netherlands.
- Grigorovitz, Em. (1908). *Dicționarele geografice ale țărilor locuite de români în afară de Regat, II. Dicționarul Geografic al Bucovinei*. București: Atelierele Grafice Socec et co.
- Guran-Nica, L., & Rusu, M. (2015). The changing demographic profile of Romanian rural areas, *Rural Areas and Development*, 12, 123-132.
- Hardin, G. (1968). The tragedy of the commons. *Science*, 162(3859), 1243-1248.
- Henderson, J. C. (2000). War as a tourist attraction: The case of Vietnam. *International Journal of Tourism Research*, 2(4), 269-280. [https://doi.org/10.1002/1522-1970\(200007/08\)2:4](https://doi.org/10.1002/1522-1970(200007/08)2:4).
- Herz, J. H. (1950). Idealist internationalism and the security dilemma. *World Politics*, 2(2), 157-180. <https://doi.org/10.2307/2009187>.
- Homer-Dixon, T. F. (1999). *Environment, scarcity, and violence*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Honey, M. (2008). Setting standards: Certification programmes for ecotourism and sustainable tourism. În A. Stronza & W. H. Durham (Eds.), *Ecotourism and conservation in the Americas*, 234-261. Wallingford, UK: CABI.
- Horodnic, V.-D. (2023). *Utilizarea terenurilor și modificarea peisajului în bazinul hidrografic al râului Suceava* (Teza de doctorat). Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava.
- Hsiao, E., & Le Billon, P. (2021). Connecting peaces: TBCAs and the integration of international, social, and ecological peace. *International Journal on World Peace*, 38(1), 7-40.
- Huda, M. S. (2021). An ecological response to ethno-nationalistic populism: Grassroots environmental peacebuilding in South Asia. *International Affairs*, 97(1), 119-138.
- Iacobescu, M. (1993). *Din istoria Bucovinei: vol. I (1774-1862). De la administrația militară la autonomia provincială*. București: Editura Academiei Române.
- Ide, T. (2018). Does environmental peacemaking between states work? *Journal of Peace Research*, 55(3), 351-365.
- Ide, T. (2020). The dark side of environmental peacebuilding. *World Development*, 127, 104777. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104777>.
- Iosep, I. (1983). Tipologia așezărilor rurale din Obcinile Bucovinei, în *Studii și Cercetări de Geografie*, Filiala S. S. G., Suceava.
- Iosep, I. (1999). *Studiul geografico-economic al Obcinelor Bucovinei* (Teza de doctorat). Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași.

- Ishwaran, N., Persic, A., & Tri, N. H. (2008). Concept and practice: the case of UNESCO biosphere reserves. *International Journal of Environment and Sustainable Development*, 7(2), 118-131.
- Istrate, D., Cristea, I. A., Grădinaru, I., Barbacariu, M., & Mîndrescu, M. (2025). Examining the (Geo)Demographic and Social Evolution of Romanian Villages During the Past Century. Case Study: Straja Commune in Bucovina. *Analele Universității din Oradea, Seria Geografie, Tom XXXIV, Nr. 2*. <https://doi.org/10.30892/auog.35203-935>.
- Istrate, D., Becica, D. R., Barbacariu, M., Grădinaru, I., & Mîndrescu, M. (2026). Riverbed dynamics of Suceava River at the transition between the Carpathians and the Eastern lowlands. *Geographia Technica*, 21(1), 323-341. DOI: 10.21163/GT_2026.211.21.
- Jervis, R. (1978). Cooperation under the security dilemma. *World Politics*, 30(2), 167-214. <https://doi.org/10.2307/2009958>.
- Kaindl, R. F. (1903). *Bukowina in Wort und Bild*. Czernowitz.
- Kapadia, H. (2004). A Siachen peace park. *Alpine Journal*, 108(352), 161-168.
- Keel, W., & Rein, K. (Eds.). (1996). *German emigration from Bukovina to the Americas*. Lawrence: Max Kade Center for German-American Studies, The University of Kansas.
- Kemkar, N. A. (2006). Environmental peacemaking: Ending conflict between India and Pakistan on the Siachen Glacier through the creation of a transboundary peace park. *Stanford Environmental Law Journal*, 25, 67.
- Kim, E. J. (2022). *Making peace with nature: Ecological encounters along the Korean DMZ*. Duke University Press.
- King, B., & Wilcox, S. (2008). Peace Parks and jaguar trails: transboundary conservation in a globalizing world. *GeoJournal*, 71, 221-231.
- Konrad, M. (2007) International biodiplomacy and global ethical forms: Relations of critique between public anthropology and science in society. *Anthropological Quarterly* 80(2), 325-353.
- Kosel, S., Teff-Seker, Y., Orenstein, D. E., & Groner, E. (2020). Narratives of cooperative ecological science: The case of Israel and Jordan. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 26(3), 257.
- Krampe, F., Hegazi, F., & Van Deveer, S. D. (2021). Sustaining peace through better resource governance: Three potential mechanisms for environmental peacebuilding. *World Development*, 144, 105508. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2021.105508>.
- Kumor, B. (1972). Spisy ludności Galicji z lat 1800-1808, in *"Przegląd Demograficzny Polski"*, V, Warszawa.
- Lennon, J. J., & Foley, M. (2000). *Dark tourism*. London: Continuum.
- Linton, D. L. (1955). The problem of tors. *Geographical Journal*, 121, 451-470.
- Litfin, K. T. (1999). Constructing environmental security and ecological interdependence. *Global Governance*, 5(3), 359-387.
- Lysenko, I., Besançon, C., & Savy, C. (2007). *UNEP-WCMC global list of transboundary protected areas 2007*. Cambridge: Global Transboundary Conservation Network.
- Maas, A., Carius, A., & Wittich, A. (2013). Environmental cooperation as a tool for peacebuilding. In *Environmental Security: Approaches and Issues*, 102-120.
- Marian, S. F. (1895). *Tradiții populare române din Bucovina*. București: Imprimeriile Statului.

- Matthew, R., Brown, O., & Jensen, D. (2009). *From conflict to peacebuilding: The role of natural resources and the environment*. Nairobi: United Nations Environment Programme (UNEP).
- McMinn, S. (1997). The challenge of sustainable tourism. *The Environmentalist*, 17(2), 77-85. <https://doi.org/10.1023/A:1018504117497>.
- Mehedinți, S. (1930). *Terra. Introducere în geografie ca știință*. București: Editura Națională S. Ciornei.
- Mell, I., Sturzaker, J., Correia, A., Gearey, M., Blair, N., Lang, L., & O'Sullivan, F. (2022). When Is a Park More Than a Park? Rethinking the Role of Parks as “Shared Space” in Post-Conflict Belfast. *Land*, 11(1611), 17-18.
- Mihăescu, D. (2000). *Bucovina și Basarabia*. Iași: Tehnopress.
- Mihăilescu, V. (1963). *Carpații sud-estici*. București: Editura Științifică.
- Mittermeier, R. A., Kormos, C. F., Mittermeier, C. G., Robles-Gil, P., Sandwith, T., & Besançon, C. (2005). *Transboundary conservation: A new vision for protected areas*. Mexico City: CEMEX, Agrupación Sierra Madre, Conservation International.
- Mutihac, V., Stratulat, M., & Fechet, R. M. (2004). *Geologia României*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Newman, D. (2003). On borders and power: A theoretical framework. *Journal of borderlands studies*, 18(1), 13-25.
- Niga, I. B., Covaci, O., Gazda, R., Bogdan, L., Bădăluță, G., & Istrate, D. (2024). Modeling peak discharge on the Siret River (Romania). *Forum Geografic (Vol. 23, No. 1)*, 44-53. <http://doi.org/10.5775/fg.2024.1.3627>.
- Nistor, I. (1915). *Românii și rutenii din Bucovina. Studiu istoric și statistic*. București: Edițiunea Academiei Române.
- Nistor, I. (1991). *Istoria Bucovinei*. București: Humanitas.
- Oltean, M., Negrean, G., Popescu, A., Roman, N., Dihoru, G., Sanda, V., & Mihăilescu, S. (1994). Lista roșie a plantelor superioare din România. *Studii, Sinteză, Documente de Ecologie*, 1, 1-52. București: Academia Română, Institutul de Biologie.
- Oprea-Gancevici, D. (2008). Aspecte geomorfologice privind o posibilă captare fluvială la obârșia râului Suceava. *Analele Universității Ștefan cel Mare Suceava, Secțiunea Geografie, XVII*, 103-111.
- Oprea, D. (2014). *Valea Sucevei. Studiu geomorfologic* (Teza de doctorat). Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava.
- Oprea, D., Brânduș, C., & Cristea, I. (2003). Procese geomorfologice actuale în bazinul hidrografic al râului Suceava. Studiu de caz: alunecarea „Șandru Brodina”. *Analele Universității Ștefan cel Mare Suceava, Secțiunea Geografie, XII*, 29-33.
- Paasi, A. (2011). A border theory: an unattainable dream or a realistic aim for border scholars?. *The Ashgate research companion to border studies*, 11-31.
- Parpan, V., Shparyk, Y., & Parpan, T. (2005). Virgin and natural forests in Ukraine: state, diversity and protection. In *Natural Forests in the Temperate Zone of Europe-Values and Utilisation: Conference 13-17 October 2003, Mukachevo, Ukraine: Proceedings* (p. 3). Carpatian Biosphere Reserve.
- Petraș, A., Filip, A., Istrate, D., & Mîndrescu, M. (2023). Fire signal in lakes and peatlands in Romania during the Holocene: A review of methods, groundwork and achievements. *Forum Geografic (Vol. 22, No. 1)*, 78-91. <https://doi.org/10.5775/fg.2023.086.i>.
- Petraș, A., & Istrate, D. (2023). The comparative use of charcoal frequency, area and morphology to reconstruct fire history in a late Holocene peat sequence from NW

Romania. *Mires and Peat*, Vol. 29, Article 16, 11 pp.
<https://doi.org/10.19189/map.2023.apg.sc.2041894>.

- Popescu-Sireteanu, I. (2018). *Din toponimia Bucovinei*. Iași: Editura Printis.
- Popp, N., Iosep, I., Paulencu, D. (1973). *Județul Suceava*. București: Editura Academiei R.S.România.
- Porcuțan, A. M. (2018). *Regimul scurgerii apei râurilor din bazinul hidrografic Suceava* (Teza de doctorat). Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.
- Posea, Gr., Popescu, N., & Ielenicz, M. (1974). *Relieful României*. București: Editura Științifică.
- Pouya, S., & Demireş Ozkul, B. (2017). Creating peace park between Turkey and Georgia. *Journal of International Social Research*, 10(53).
- Prato, T. (2003). Alleviating multiple threats to protected areas with adaptive ecosystem management: The case of Waterton-Glacier International Peace Park. *The George Wright Forum*, 20(4), 41-52.
- Prisacaru, A. M. (2015). *Toponimia românească din Bucovina habsburgică (actualele teritorii românești)*. Germanizare și reromânizare. Iași: Casa Editorială Demiurg.
- Procopciuc, V. I. (2010). *Sucevița și Voievodeasa, două localități bucovinene*. Rădăuți: Editura Septentrion.
- Procopovici, A. (1941). *Bucovina noastră*. București: Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiană”.
- Purici, Ș. (1995). Colonizări și imigrări în Bucovina între anii 1775-1848. *Analele Bucovinei*, II(2), 357-373.
- Ramutsindela, M., Guyot, S., Boillat, S., Giraut, F., Bottazzi, P., 2020. The geopolitics of protected areas. *Geopolitics* 25 (1), 240-266.
- Răduianu, I.-D. (2009). *Resursele de apă din bazinul hidrografic al râului Suceava și valorificarea lor economică* (Teza de doctorat). Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași.
- Richmond, O. P. (2013). Failed statebuilding versus peace formation. *Cooperation and conflict*, 48(3), 378-400.
- Rist, L., Norström, A., & Queiroz, C. (2024). Biodiversity, peace and conflict: Understanding the connections. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 68, 101431. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2024.101431>.
- Rusu, M., & Florian, V. (2003). Rural space and rural development in Romania. *Rural Areas and Development*, 1.
- Sagan, C. (1994). *A Pale Blue Dot: A Vision of the Human Future in Space*. New York: Random House.
- Sandwith, T., Shine, C., Hamilton, L., & Sheppard, D. (2001). Protected areas for peace and co-operation. *Best practice protected area guidelines series*, (7).
- Săndulescu, M. (1984). *Geotectonica României*. București: Editura Tehnică.
- Schirch, L. (2004). *The little book of strategic peacebuilding*. Intercourse, PA: Good Books.
- Schmedes, C. R. von. (1869). *Geographisch-statistische Uebersicht Galiziens und der Bukowina*. Lemberg.
- Schultz, L., & Lundholm, C. (2010). Learning for resilience? Exploring learning opportunities in biosphere reserves. *Environmental Education Research*, 16(5), 645-663. <https://doi.org/10.1080/13504622.2010.505442>.
- Scurtu, I., & Boar, L. (1995). *Minoritățile naționale din România 1918-1925. Documente*. București: Arhivele Naționale ale României. Doc. nr. 3, p. 116.

- Sekercioglu, C. H. (2002). Impacts of birdwatching on human and avian communities. *Environmental conservation*, 29(3), 282-289.
- Sendai, S. (2009). Transformation of 'landscape of peace' in tour guide of Hiroshima Peace Memorial Park. *Journal of the City Planning Institute of Japan*, 44(1), 56-61.
- Serrat, O. (2025). *Environmental peacebuilding: Nurturing hope with analytical persuasion*. Georgetown University.
- Shine, C. (1997). Legal mechanisms to strengthen and safeguard transboundary protected areas. În *Parks for Peace: International conference on transboundary protected areas as a vehicle for international cooperation*. Conference proceedings (Somerset West, 16-18 September).
- Sîrcu, I. (1961). Contribuții la studiul suprafețelor de nivelare din partea nordică a Carpaților Orientali românești. *Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza”, Iași, Secțiunea II*, 7(1).
- Stone, P. R. (2006). A dark tourism spectrum: Towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 54(2), 145-160.
- Sylvester, J., & Castro Nunez, A. (2024). Environmental peacebuilding as a pathway to peace with nature. 11 p.
- Swain, A. (2009). The Indus II and Siachen Peace Park: Pushing the India-Pakistan peace process forward. *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*, 98(404), 569-582. <https://doi.org/10.1080/00358530903151709>.
- Swain, A., Bruch, C., Ide, T., Lujala, P., Matthew, R., & Weinthal, E. (2023). Environment and security in the 21st century. *Environment and Security*, 1(1-2), 3-9.
- Swatuk, L. A. (2021). Peace Parks in Theory and Practice: Confronting the elephant in the room. In *Routledge Handbook of Environmental Security*, 189-202. Routledge.
- Șandro, M. (2005). *Broderii huțule în limbile ucraineană, română și engleză*. Cluj-Napoca: Kriterion; Cernăuți: Bukrek.
- Șandru, I. (1970). *Geografia așezărilor omenești. I. Așezarea rurală* [Note de curs]. Iași: Universitatea „Al. I. Cuza”.
- Taylor, A. J. P. (2000). *Monarhia habsburgică, 1809-1918. O istorie a Imperiului Austriac și a Austro-Ungariei*. București: Editura ALL.
- Tănăsă, I. (2011). *Clima Podișului Sucevei - fenomene de risc, implicații în dezvoltarea durabilă* (Teză de doctorat). Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava.
- Tomescu, C. V. (2016). *Biodiversitatea florei și vegetației ecosistemelor naturale din bazinul râului Suceava*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.
- Trebici, V. (1994). Bucovina: populația și procesele demografice (1775-1993), în *Buletinul Centrului de Studii Transilvane*, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca.
- Ungureanu, C. (2003). *Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774-1918), aspecte etno-demografice și confesionale*. Chișinău: Editura Civitas.
- Ungureanu, C. (2020). *Populația Bucovinei și Basarabiei sub stăpâniri străine (1774/1812-1918)*. Suceava: Editura Karl A. Romstorfer.
- Ursu, T., Letz, D. R., Marhold, K., & Kagalo, O. O. (2020). *High mountain vascular plants of the Carpathians. Atlas of distribution*. Kraków: W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences.
- Van Amerom, M., & Büscher, B. (2005). Peace parks in Southern Africa: bringers of an African Renaissance?. *The Journal of Modern African Studies*, 43(2), 159-182.

- Vasiljević, M., Zunckel, K., McKinney, M., Erg, B., Schoon, M., & Rosen Michel, T. (2015). *Transboundary conservation: A systematic and integrated approach*. Gland: IUCN.
- Vert, C. (1995). *Analiza geodemografică. Manual practic*. Timișoara: Editura Mirton.
- Vorobchievici, O. (1937). *La noi în Bucovina*. București: Editura Bucovina.
- Walters, T., & Ali, S. (2015). *Borders as Zones of Experiential Learning: The Story of the Balkans Peace Park Initiative*.
- Warschawski, M. (2005). *On the border*. Cambridge, MA: South End Press.
- Wearing, S. L. (2001). *Volunteer tourism: Seeking experiences that make a difference*. Oxon: CABI.
- Wearing, S., & Neil, J. (1999). *Ecotourism: Impacts, potentials and possibilities*. Oxford: Butterworth Heinemann.
- Weaver, D. B. (2001). *Ecotourism*. Milton: John Wiley & Sons.
- Werenka, D. (1895). *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich (1774-1785)*. Czernowitz: Conc. Tipo-u. Lithographie des Erzbischofs Silvester Morariu Andriewicz Selbstverl.
- Westing, A. (1998). Establishment and management of transfrontier reserves for conflict prevention and confidence building. *Environmental Conservation*, 25(2), 91-94.
- Williams, R. (2007). *Sandstone landscapes*. Academia, Prague, 405-414.
- Wolmer, W. (2003). Transboundary conservation: The politics of ecological integrity in the Great Limpopo Transfrontier Park. *Sustainable Livelihoods in Southern Africa Research Paper*, 4. Brighton: Institute of Development Studies.
- Wormworth, J., & Sekercioglu, C. H. (2011). *Winged sentinels: birds and climate change*. Cambridge University Press.
- Yoneyama, L. (1999). *Hiroshima Traces: Time, Space, and the Dialectics of Memory*. University of California Press.
- Yoshida, K., & Céspedes-Báez, L. (2021). The nature of women, peace and security: A Colombian perspective. *International Affairs*, 97(1), 17-34. <https://doi.org/10.1093/ia/iiaa189>.
- Zăvoianu, I. (2006). *Hidrologie*. București: Editura Fundației România de Măine.
- Zbicz, D. C., & Green, M. J. (1997). Status of the world's transfrontier protected areas. *Parks*, 7(3), 5-10.
- Zeitoun, M., & Mirumachi, N. (2008). Transboundary water interaction. *International Affairs*, 84(5), 297-309.
- Ziemann, B. (2004). Peace movements in Western Europe, Japan and the USA since 1945: Introduction. *Moving the Social*, 32, 5-19.